

PODNĚSTŘÍ – DE FACTO STÁT S NEJISTOU BUDOUCNOSTÍ

Barbara Baarová, Daniel Jakubek

Ostravská univerzita, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, e-mail: barbara.baarova@osu.cz, daniel.jakubek@atlas.cz

Abstract: Transnistria is unique among the current de facto states, his patron Russia is not directly adjacent to his borders. Yet Russia supports its existence economically and politically. However, after 2014, Russia's position deteriorated and it was reflected also in Transnistria. Another problem has become with the DCFTA between Moldova and the EU. The aim of the paper is to show how difficult the Transnistria situation is. Both quantitative and qualitative methods evaluate his problems in relation to the development in Moldova. While Transnistria continues to focus on Russia politically, it is forced to cooperate with Moldova in the economic sphere and reflect the DCFTA. The paper also analyzes the possibility of federalization in Republic of Moldova in the context of political changes also in Ukraine.

Keywords: Transnistria, Moldova, Russia, Romania, de facto state, DCFTA, federalization

1 ÚVOD

Podněsterská moldavská republika (PMR) představuje nejspecifičtější státní útvar v celém postsovětském prostoru. Jeho existence nemá oporu ani v geografii, ani v historii a dokonce ani v demografii. Jedná se evidentně o relikv komunistického zasahování do přirozeně se formujících politických regionů vytvářením umělých hranic vyhovujících záměrům sovětské moci na rozšiřování svého vlivu do sousedních zemí. Ruští komunisté sice pokračovali v imperiálních tradicích ruské monarchie, na rozdíl od ní však vložili do své imperiální politiky etnolingvistický faktor, s nímž dokázali velmi sofistikovaně pracovat a využívat ho ke svým záměrům. Tak z karelských Finů zformovali Karely, nepoddajné severokavkazské Ádyhy rozdělili na Adyhejce, Čerkesy, Kabardžany a Šápsuhy a z moldavských Rumunů vytvořili Moldavany. Procesem moldavanizace se ve svém příspěvku zabývají např. Baar a Jakubek (2017) a poukazují na to, že systematický tlak úřadů zejména přes edukační systém a plíživě i přes církevní strukturu spolu s mediální izolací a propracovanou propagandou dokázal úspěšně během dvou generací přesvědčit většinu lidí o tom, že již nejsou Rumuny, ale svébytným národem Moldavanů. A na počátku

tohoto procesu stál experiment ve vytvoření zcela umělého politického útvaru nazvaného Moldavská autonomní sovětská socialistická republika (MASSR).

O Podněstří bylo během jeho více než čtvrtstoleté existence napsáno mnoho příspěvků a to jak ve formě komplexnějších monografií – viz např. Herd (2005), Küchler (2008), Popescu a Litra (2012) nebo Charitonova (2015), tak ve formě článků v respektovaných časopisech. Možnostmi demokratizace v Podněstří se zabýval Protsyk (2009), vývojem problému Rodkiewicz (2011), ruským vlivem Devyatkov (2012), i dalšími vlivy Beyer a Wolff (2016), otázkou, zda může Podněstří následovat příklad Krymu, řešil Rogstad (2018). Díky znalosti rumunštiny/moldavštiny mohly být využity i mediální zdroje a originální práce rumunských a moldavských autorů – viz např. Ghimpu (2002), Chifu, Nantoi a Sushko (2010), Petrencu (2011), Nantoi a Iovu (2012) nebo Bocancea a Carp (2016).

Záměrem tohoto článku je představit Podněstří jako relikv sotsialistické administrativy ležící v bezprostředním zázemí Evropské unie, který se stal po ruské anexi Krymu v roce 2014, následné ruské podpoře separatistům v ukrajinské části Donbasu, neúspěšném prosazení projektu odtržení celého jihovýchodu Ukrajiny pod názvem Novorusko a provokativní proklamaci donbaských separatistů o vytvoření „dočasněho“ státu Malorusko v červenci 2017, ještě silnějším neuralgickým bodem východní Evropy, než tomu bylo do té doby. Je o to nebezpečnější, že Podněstří leží sevřeno mezi Moldavskem a Ukrajinou, zeměmi, které se snaží vymanit z ruského vlivu (o něm blíže viz Solik a Baar, 2016) a uzavřely proto s Evropskou unií dohody o těsnější ekonomické spolupráci. Tento akt je samozřejmě Ruskem vnímán jako oslabování jeho vlivu a překážka pro rozšíření vlastního integračního rámce, jímž se od 1. ledna 2015 stala Eurasijská ekonomická unie (EAEU). Prozápadní orientace obou podněsterských sousedů a ruské snahy tento proces zvrátit, staví Podněstří do velmi svízelné situace (Maliukevičius, 2017). Jeho jednoznačně proruská orientace však z tohoto území vytváří potenciálně velmi nebezpečné území pro oba sousedy. Příspěvek se věnuje především ekonomickým a politickým změnám v Podněstří, které nastaly po roce 2014, jakož i změnám v Moldavsku a reakcím sousedních zemí vůči Podněstří. Cílem příspěvku je ukázat, v jak složité situaci se Podněstří ocitlo po roce 2014, v němž se ruský patron dostal do mezinárodní izolace po nezákonné anexi ukrajinského Krymu. Omezení ruských dotací a investic nebylo jediným problémem, druhým se stalo přijetí nové Prohloubené a komplexní zóny volného obchodu (DCFTA – *Deep and Comprehensive Free Trade Area*) mezi EU a Moldavskem, která se dotýká i Podněstří, jak předložený text dokazuje obchodně-ekonomickými a finančními faktory. Kromě sekundární odborné literatury vychází text rovněž z analýzy primárních zdrojů, především oficiálních dokumentů a webových stránek, ale také mediálních zdrojů aktuálně reagujících na mezinárodní i vnitrostátní události.

Text příspěvku se opírá o teorii de facto států, v níž je zahrnuta i role patronského státu (viz např. Popescu, 2006; Allison, 2008; Trenin, 2009; Blakkisrud a Kolstø, 2011 a 2012; Hoch, Souleimanov a Baranec, 2014; Gerrits a Bader, 2016). I když praxe ukazuje, že role patronského státu nemusí být jednostranná (Caspersen, 2008), jako např. v případě Arcachu (Kopeček, 2017), u analyzovaného Podněstří je v dů-

sledku jeho geografické polohy situace výrazně odlišná. Roli patrona plní Rusko, které však nemá s Podněstřím společnou hranici, a jeho patronská role je výrazně odlišná. Vojenskou přítomností garantuje, že mateřský stát Moldavsko nemůže Podněstří připojit silou, výrazně také dotuje podněsterskou ekonomiku, ta je však silně závislá i na možnosti exportovat svoje produkty do mateřské země i zemí Evropské unie, zejména Rumunska. Podněstří tak představuje unikátní případovou studii de facto státu bez jakéhokoliv mezinárodního uznání, ale s rozsáhlými ekonomickými vztahy i se státy Evropské unie.

2 GENEZE UMĚLÉHO ÚTVARU PODNĚSTŘÍ

Separátní státnost Podněstří mimo mezinárodně uznávanou republiku Moldavsko se teritoriálně opírá o historickou skutečnost, že podněsterské území nebylo až do roku 1940, resp. 1945¹ nikdy součástí historického Moldavska – státu, jehož kořeny sahají do druhé poloviny 14. století. A nebylo po spojení Moldavska s Valašskem ani součástí rumunského státu, protože od roku 1812 již bylo historické moldavské území mezi řekami Prut a Dněstr násilně anektováno Ruskem jako předpolí pro další pronikání směrem na Balkánský poloostrov. Z geografického hlediska se jedná o anomálii², kdy historické jméno Moldavsko bylo ruskou administrativou použito roku 1924 pro pojmenování zcela uměle vytvořené Moldavské autonomní sovětské socialistické republiky (MASSR) na části ukrajinského území, aby tímto aktem Rusko demonstrovalo světu nároky na celé dřívější moldavské území mezi Prutem a Dněstrem³. Toto území bylo v roce 1940 mírně upraveno do dnešní podoby a spojeno se znovu anektovanou rumunskou Besarábií do Moldavské sovětské socialistické republiky (MSSR). Celé sovětské Moldavsko bylo následně cíleně odděleno od své rumunské minulosti, čímž se stalo hybridní politicko-administrativní entitou (Săgeată, 2015). Důležité bylo vyslat Rumunsku a světu signál, že Moldavsko zůstává součástí rusko-sovětského impéria. Ostatně sovětské vedení už ve 20. letech deklarovalo, že „západní hranice Moldavska povede, až přijde čas, podél Prutu“ (Treptow, 2000, s. 307). Nic to však nezměnilo na skutečnosti, že území východně od Dněstru historicky k Moldavsku nikdy nepatřilo.

To ostatně ukazovala i etnická struktura na území Podněstří, v níž od počátku vzniku MASSR tvořili Moldavané pouze třicetiprocentní menšinu (30,1 % v censu 1926), při výrazné převaze Ukrajinců (48,5 %) a minoritním postavení Rusů a Židů (po 8,5 %)⁴. S úpravou hranic a rozsáhlou industrializací spojenou s přílivem etnických Rusů (a postupně rusifikovaných příslušníků jiných menšin z celého

¹ Nebylo tomu tak ani v letech 1941-44, když Rumunsko získalo do okupační správy tzv. gomerorát Transnistrie, který sahal až po řeku Bug. Toto území ovšem nebylo anektováno a netvořilo součást Rumunska. V rumunské verzi se však jméno Transnistrie používá i pro dnešní Podněstří.

² K podobnému přenesení geografického jména mimo jeho původní teritoriální význam docházelo i jinde – např. v r. 1701 pojmenováním všech hohenzollernských držav s jádrem v Braniborsku jménem baltského Pruska.

³ Ostatně i při anexi zmíněné východní části Moldavska v r. 1812 Rusko použilo názvoslovný trik – přeneslo na něho jméno Besarábie, které do té doby označovalo pouze přímořskou část Moldavska (po roce 1940 byla tato část od Moldavska administrativně oddělena a předána Ukrajině jako kompenzace za území na levém břehu Dněstru, tedy dnešní Podněstří – nejzápadnější část výše zmíněné válečné Transnistrie).

SSSR) se vytvořila specifická etnolingvistická situace strukturou vzdáleně připomínající Švýcarsko. Zhruba rovnoměrně ji v současnosti tvoří komunity Moldavanů (31,9 %), Ukrajinců⁵ (28,8 %) a Rusů (30,4 %), nejedná se tedy o etnicky homogenní oblast, jejíž obyvatelstvo by stavělo na etnické odlišnosti vůči mateřské zemi a právu na sebeurčení na této bázi. Z tohoto pohledu se velmi výrazně liší od populací ostatních postsovětských de facto států, v nichž převažují minority, které byly v silné opozici vůči majoritnímu etniku – dominantně v Arcachu, velmi výrazně v Jižní Osetii-Alanii a méně výrazně v Abcházii. Ve všech třech případech byla hlavním důvodem k separaci jejich nespokojenost s postavením v rámci Ázerbájdžánu, resp. Gruzie. Pocit periferního ekonomického postavení byl násoben pocitem národnostního útlaku provázeného postupnou azerizací a gruzinizací prostřednictvím edukačního systému. Nic podobného nehrozilo v Podněstří – ekonomicky tvořilo jádro Moldavska a v jazykové oblasti k žádnému útisku nedocházelo, takže hlavním důvodem k separaci zde byly dominantně obavy z opětovného připojení k Rumunsku.

To se dalo chápat v prvních letech nezávislého Moldavska, kdy část politické reprezentace propagovala spojení Moldavska s Rumunskem (Munteanu, 2010), tento trend však zůstal minoritní a časem se marginalizoval. V Podněstří však nedůvěra vůči budoucnosti Moldavska přežila a živěná médií se rozvinula do jednoznačného odmítání všeho „západního“. Ostatně je to vidět i na symbolech Podněstří, kde na vlajce i znaku zůstal zachován komunistický symbol zkříženého srpů a kladiva. Přitom komunisté v zemi od počátku „nezávislé“ existence nevládnou⁶, ekonomika už také není centrálně řízená, ale mentalita „*homo sovieticus*“ (Fil'akovský a Baar, 2017) zůstala živá. Promíšení Moldavanů a Ukrajinců s přicházejícími Rusy v době industrializace vedlo částečně k rusifikaci i k rusianizaci (Dostál a Knippenberg, 1979), ruština se stala *lingua franca* v této oblasti a prozápadní orientace Ukrajiny a (v menší míře) Moldavska, spolu s tím, že podněsterští obyvatelé (ale i moldavští) převážně sledují ruské televizní kanály, dále prohlubují jejich orientaci na Rusko (Chifu, Nantoi a Sushko, 2010, s. 254).

⁴ Téměř třetinový podíl Moldavanů byl důsledkem toho, že již od 15. století sporadicky překračovali rumunští osadníci Dněstr a usazovali se i na levém břehu Dněstru. Jen ojediněle se usazovali i dále na východ, protože suché stepi neposkytovaly dost možností k obživě, navíc nebyly politicky stabilizované (nároky si na ně dělal Krymský chanát) a procházely jimi různé skupiny kočovníků. Teprve r. 1792 bylo celé území mezi Bugem a Dněstrem včleněno do Ruského impéria. A následně, s cílem rozředění rumunské populace, úřady podporovaly stěhování Rumunů na levý břeh a naopak podněcovaly slovanskou imigraci do celé Besarábie.

⁵ Podíl Ukrajinců na populaci stále klesá, přestože řada čelních představitelů Podněstří má ukrajinský původ. Mnoho Ukrajinců je však pod vlivem ruštiny zcela rusifikovaných a v censech pak dávají přednost ruské národnosti. To je hlavním důvodem toho, že v censu 2004 poprvé podíl Rusů převýšil podíl Ukrajinců.

⁶ Po vyhlášení nezávislosti Podněstří byla vytvořena v r. 1991 Podněsterská komunistická strana (PKS) úzce spolupracující s následníkem KSSS vytvořeným v r. 1993 pod jménem Svaz komunistických stran – Komunistická strana Sovětského svazu (SKS-KSSS). Její vliv však byl naprosto marginální, nikdy se nedostala do podněsterského parlamentu. V r. 2003 se od ní oddělilo pragmatické křídlo vedené Olegem Choržanem pod názvem Komunistická strana Podněstří (KSP). Ve volbách r. 2005 ještě nemohla nová strana kandidovat, v následujících dvou však Choržan jako jediný za KSP získal poslanecký mandát. Původní PKS zivofila na okraji politického spektra ještě 10 let, po smrti svého předsedy Gavrilčenka v r. 2013 se však rozpustila. KSP také opustila platformu členství v SKS-KSSS a přihlásila se k odstěpenému křídlu nazvanému jen KSSS (vzniklo po roztržce s předsedou Komunistické strany Ruské federace Žuganovem v r. 2001). Na snaze připojit se k Rusku se však nic nezměnilo.

Pro obyvatele Podněstří je důležité vědomí, že od prvního referenda o nezávislosti v roce 1991 se jejich nálady nemění. Ve druhém referendu v září 2006 se vedle potvrzení nezávislosti vyjádřilo pro budoucí připojení k Rusku až 98,1 % respondentů (při účasti 78,6 %). Ruská Duma tehdy výsledky referenda uznala, ale to bylo vše. Žádné další kroky k přijetí Podněstří neudělala, což sice jeho představitele nepotěšilo, ale pro změnu ruského postoje nemohli nic více udělat. Naděje jim svítila až v souvislosti s referendem na Krymu, spojeném s jeho anexí. Jen několik dnů poté požádal podněsterský parlament v dubnu 2014 ruskou Dumu, aby na základě výsledků 8 let starého referenda umožnila i Podněstří stát se subjektem Ruské federace. S ohledem na vývoj událostí však Rusko oficiálně připojení ani neprojednávalo a doporučilo dále jednat s moldavskou vládou.

Tato nepřijemnost vedla k tomu, že se v médiích opět začaly objevovat zprávy upozorňující na nebezpečí sjednocení Moldavska s Rumunskem. Poukazují však na to, že podporu sjednocení sice vyjadřuje 68 % lidí v Rumunsku, ale jen 21 % v Moldavsku (Zajnašev, 2016). Zřejmě i proto podněsterský prezident Jevgenij Ševčuk podepsal v září 2016 zákon o přípravě na připojení k Rusku a to na základě výsledků referenda z r. 2006. Hlavním cílem zákona je úprava právního systému Podněstří tak, aby byl v souladu se systémem ruským (President of Transnistria..., 2016). V reakci na to čerstvě inaugurovaný moldavský prezident Igor Dodon v lednu 2017 oznámil, že v zájmu vyřešení podněsterského konfliktu by měli z Podněstří odejít ruští vojáci a poté by se měli lidé celého Moldavska vyjádřit k problému v referendu (President of Moldova..., 2017). Na to reagoval Ševčukův nástupce, podněsterský prezident Vadim Krasnosel'skij slovy, že „*Moldavsko si může klidně dělat jakékoliv referendum, ale Podněstří již svoje udělalo roku 2006*“ (Rešenije Pridněstrovja..., 2017).

Tedy ani změna na postu prezidenta Podněstří nijak neotupila odpor vůči reintegraci s Moldavskem. Totéž však lze říci i o občanech. Ještě před prezidentskými volbami provedlo v červnu 2016 Všeruské centrum pro výzkum veřejného mínění (*Russian Public Opinion Research Center*) nejen průzkum volebních preferencí kandidátů (Ševčuka tehdy podpořilo pouhých 11 % dotázaných), ale také názorů na budoucnost země. Výsledky se příliš nelišily od zmíněného referenda před 10 lety. Pro připojení k Rusku se vyslovilo 86 % respondentů, za nezávislost 9 % a jen 2 % pro opětovné spojení s Moldavskem. Průzkum se neptal na národnost, ale na věk, přičemž rozdíly ve věkových skupinách byly naprosto marginální (tab. 1).

Přestože odpor vůči reintegraci s Moldavskem zůstává dlouhodobě konstantní, je Podněstří jediným z de facto států, který za celé období své faktické existence nepřerušil kontakty s mateřskou zemí. Naopak v květnu 2001 s ní podepsal smlouvu o vzájemném uznávání dokumentů a později i o pravidlech vnějších obchodních vztahů. A po ratifikaci nové smlouvy mezi Moldavskem a EU se opět snažilo o vyjednání podmínek, za nichž by mohlo Podněstří využívat výhod při exportu do země Evropské unie. A to je zřejmě i jeden z důvodů podněsterského manévrování – těžit z výhod moldavsko-eurounijní smlouvy i z výhod ruských (dotace rozpočtu, zásobování plynem) – a přitom si uchovávat vlastní postsovětský systém, který zaručuje místním oligarchům politickou moc a kontrolu médií, jež jim umožňuje propagan-

disticky posilovat strach z případného sjednocení s Rumunskem nebo prozápadních změn u východního souseda.

Tabuľka 1 Sociologický průzkum ohledně statusu Podněstří podle věkových skupin v r. 2016 (výsledky v procentech)

možnosti	celkem	18-30 let	31-40 let	41-55 let	56 a více let
nezávislost Podněstří	9	8	9	10	7
připojení k Rusku	86	88	84	85	87
připojení k Moldavsku	2	2	2	2	3
připojení k Rumunsku	0	0	1	0	0
připojení k Ukrajině	1	0	2	2	0
bez názoru či odpovědi	2	2	2	1	3

Zdroj: Žitěli Pridněstrovja o budoušcem Respubliki. VCIOM 17.06.2016.

Pozn.: připojení k Ukrajině v nabídce explicitně nebylo zastoupeno, lze však předpokládat, že se týkalo většiny těch, kteří byli zahrnuti do kolonky „ostatní možnosti“ – zde jsme pro přehlednost tuto kategorii pojmenovali „připojení k Ukrajině“, i když v odpovědích „ostatní možnosti“ mohly být zahrnuty i jiné nespecifikované názory

3 EKONOMICKÉ PROBLÉMY PODNĚSTŘÍ

Podněsterská ekonomika zakonzervovala neefektivní ekonomiku komunistického typu s výrazným propojením na státní struktury, které ovšem nekontrolují komunisté, ale oligarchové ovládající většinu ekonomiky. Pro udržení kontroly byla zavedena vlastní měna (podněsterský rubl – PRB) s pevným oficiálním kursem k jiným měnám. To je třeba mít na paměti při hodnocení ukazatelů, jako je HDP nebo zahraniční obchod. Přestože podněsterský rubl je silně závislý na rublu ruském, Podněstří drží i po jeho prudkém propadu v souvislosti s anexí Krymu a následnými sankcemi proti Rusku kurs vlastního rublu na stejné úrovni jako před krizí. K drobné devalvaci došlo 20. ledna 2012, kdy byl stanoven kurs 1 USD = 11,1 PRB, po krymské krizi byl až 16. března 2016 kurs nepatrně upraven na 11,3 PRB. Rostoucí inflace a naprostý nedostatek tvrdé měny vedl 12. srpna 2017 k další devalvaci na 15 PRB, v lednu 2019 na 16 PRB a v březnu téhož roku na 16,1 PRB. Změny se pak promítají i do ostatních kursů a v případě ruské měny kopírují propad RUB vůči USD.

Ekonomická situace Podněstří se výrazně odlišovala od ostatních de facto států. V sovětském období to nebyla periferie Moldavska, ale průmyslové jádro země koncentrující cca 90 % průmyslové produkce Moldavska, díky čemuž vytvářelo cca 40 % moldavského HDP. V legální sféře zdejší ekonomiky proto doposud převažuje několik velkých podniků těžkého průmyslu produkujících ocel, energii či cement, nad nimiž v privatizaci převzaly kontrolu firmy úzce navázané na ruské obchodní

a politické kruhy. Naprosto dominantní postavení získalo konsorcium holdingu Šerif⁷, který se podílí každoročně více než polovinou na tvorbě rozpočtu PMR (Goțișan, 2017). Další čtvrtina připadá na dceřiné firmy Interdnestrkom (telekomunikace), Tiroteks (bavlněné látky a oděvy), KVINT (výroba vína a brandy) a Moldavizolit (elektroizolace)⁸. Přímo pod ruský Metalloinvest patří Rybnický cementový kombinát, pod Inter RAO největší elektrárna v Dněstrovsku a pod Gazprom distribuce plynu v celém Podněstří. Je zřejmé, že vzhledem k neefektivitě a závislosti podniků na subvencích, se jedná o investice geopolitické povahy (Jelínková, 2014). Ruský Metalloinvest byl vlastníkem i Moldavského metalurgického závodu (MMZ), ale po propadu výroby v letech 2015 i 2016 převzal závod stát, jemuž nyní patří 100 % akcií. Právě z vyvedení financí z MMZ byl obviněn exprezident Ševčuk⁹, který před stíháním z Podněstří uprchl.

Podněstří se však rovněž stalo centrem pašeráků alkoholu, drog, cigaret, ale i masa a podobného zboží v systému reexportu, který umožňoval obcházet platbu ukrajinských a moldavských importních cel a daní. V literatuře se označovalo jako „černá díra“ Evropy (Țăranu, 2012). Nejvýznamnější vývozní položkou ovšem byly zbraně a obrovské zásoby munice ruské armády ze sovětského období. Hlavní položku vedle střeliva představovaly ruční palné zbraně, součástky pro nástražné výbušné systémy, ale i protiletadlové komplety nebo obrněná vozidla. Hodnota prodeje dosahovala ve vrcholném období až 20 miliard USD (Dyčka, 2015). Díky korupci se materiál pašoval především přes ukrajinský přístav Oděsa. Smlouva mezi Ruskem a Ukrajinou z roku 1995 umožňovala i zásobování ruských vojáků v Podněstří – Ukrajina ji však po anexi Krymu a přetrvávající ruské podpoře donbaským separatistům v květnu 2015 vypověděla a moldavská vláda také přitvrdila. Dosud totiž ani zdaleka nebyla hranice na Dněstru takovou bariérou jako hranice s mateřskými zeměmi v kavkazských de facto státech. Např. ve sportovní oblasti zůstaly kontakty zcela zachovány a fotbalový klub v podněsterské metropoli Tiraspol hraje v nejvyšší fotbalové soutěži Moldavska – jako mnohonásobný vítěz ligy reprezentuje Moldavsko dokonce v evropských pohárech! A jeho majitelem je holding Šerif.

Změny v obchodním režimu mezi EU a Moldavskem (jakož i Ukrajinou) od počátku roku 2016 přinesly pro Podněstří nové problémy. Od 1. ledna začala platit DCFTA, jež má postupně sladit moldavský trh s evropským a připravit zemi na integraci do EU. Faktem je, že Podněstří již má určité zkušenosti s využíváním smluv, které uzavírá Moldavsko s EU. Když od 1. ledna 2008 vstoupila v platnost Dohoda mezi EU a Moldavskem o usnadnění vízového režimu pro velkou skupinu občanů, readmisní dohoda a následně k 1. dubnu zavedeny Autonomní obchodní preference (ATP) ve vztahu EU-Moldavsko, které měly ekonomickou i vnitropolitickou dimenzi, pak v rámci deklarování původu zboží přistoupily firmy z Podněstří na nezbytnou registraci v Kišiněvu za účelem získání certifikátů pro vývoz do EU za pod-

⁷ Holding vznikl r. 1993 jako síť supermarketů, postupně pronikl do všech ekonomických sektorů a zahrnuje kolem 50 firem.

⁸ Dle oficiálního webu Nejvyšší rady PMR – viz <http://www.vspmr.org/file.xp?file=5650>

⁹ Výše finanční částky není specifikována, píše se o stovkách milionů rublů. Ševčuk je obviněn, že finance vyvedl s pomocí kazachstánského podnikatele Talgata Bajtazijeva. O jeho odsouzení viz dále.

mínek ATP¹⁰. Tím se také vysvětluje to, že 30-40 % podněsterského exportu mířilo do zemí EU. Podobný podíl připadá i na vlastní Moldavsko. Nicméně neefektivní podněsterská ekonomika i nadále přežívala především díky finančním dotacím z Ruska, které se dlouhodobě pohybovaly mezi 50-70 % státního rozpočtu. Dotaci ze strany Ruska jsou i dodávky plynu, za které Podněstří dlouhá léta neplatí – Rusko je v polovině roku 2019 hodnotí již na cca 7 mld USD a Moldavsku naznačuje, že by to za jistých okolností (míněna příliš prozápadní orientace) mohl být jeho dluh.

Strategie rozvoje PMR do roku 2025 přijatá v roce 2012 se snažila najít řešení ze svízelné ekonomické situace. Rozsáhlý materiál zdůrazňuje, že dodávky do-
tovaných potravin z Ruska devastovaly agroprůmyslový komplex, který je schopen zabezpečit vlastní potřeby jen v produkci obilnin, ale potřebu masa a mléka jen z 5 % a cukr přestal vyrábět úplně. Podněsterští ekonomové si uvědomují, že důležitý je rozvoj lehkého průmyslu a cestovního ruchu¹¹, ale také přetrvávající závislost, a nejen transportní, na Moldavsku a Ukrajině (Strategija..., 2012). I v současné době přetrvává v exportu metalurgická produkce se 44 % a paliva a energie se 17 %, na potraviny připadá 16 % a textilní výrobky 6 % (Kak vdvoje..., 2018).

Ruské politické a ekonomické problémy v souvislosti s anexí Krymu, následnými sankcemi a propadem cen ropy a plynu výrazně ovlivnily postoj Ruska k Podněstří. Nejvyšší rada Podněstří se 14. dubna 2014 obrátila na ruského prezidenta Vladimíra Putina, aby uznal její suverenitu, nezávislost a následně po stejném scénáři jako na Krymu (místním referendu) umožnil připojení k Rusku. Ministr zahraničních věcí Sergej Lavrov však na to reagoval vyjádřením, že Rusko bude respektovat suverenitu a územní celistvost Moldavska, ovšem jen v případě, že to zachová neutralitu a uzná zvláštní status Podněstří. Místopředseda vlády Dmitrij Rogozin, který se v ruské administrativě zabývá Podněstřím (od roku 2012 byl speciálním zmocněncem prezidenta Putina pro toto území), se zase vyjádřil k tehdy připravované Asociační dohodě mezi Moldavskem a EU. Tvrdil, že pokud k ní dojde, bude Moskva trvat na revizi ekonomických vztahů s Moldavskem a zdůvodňoval to tím, že smlouva s EU prý přivede Moldavsko ke členství v NATO (Strnad, 2014). Podobně reagovala i tehdejší podněsterská ministryně zahraničních věcí Nina Štanski slovy „sblížení EU a Moldavska bude ohrožením pro ekonomiku Podněstří. *Náš hlavní cíl je sblížení s Ruskem a členství v EAEU*“ (Hermsen, 2015).

Je symptomatické, že i v době ekonomického propadu a výrazných geopolitických změn, nebylo schopné podněsterské vedení uvažovat realisticky. Ostatně ještě v roce 2012 předpovídalo, že v r. 2015 dosáhne HDP/obyv. hodnoty 2 500 USD¹². I po propadu HDP v roce 2014 o 11 % předpovědělo, že situace sice zůstane vážná, ale propad v roce 2015 už bude jen o 3,8 %. Realita však byla mnohem horší – v polovině roku 2015 už propad HDP dosáhl 18,7 %, pak se sice zmírnil, přesto za celý rok 2015 dosáhl kolem 22 % a proti roku 2014, kdy byl nejvyšší v historii Podněstří (1116,8 mil. USD) klesl na 869,7 mil. USD (Pridněstrovje..., 2015).

¹⁰ Blíže viz <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/moldavsko-vztahy-zeme-s-eu-19035.html>

¹¹ Rozvoj cestovního ruchu ovšem nemá příznivé podmínky pro rozvoj. Země postrádá přírodní i společensko-kulturní atraktivitu, takže těch pár tisíc turistů ročně jsou v drtivé většině lidé cestující za obchodem z obou sousedních zemí.

¹² <http://www.rbc.ru/rbcfreenews/20120822034337.shtml>

Nicméně vláda „optimisticky“ odhadla, že v r. 2016 se propad stáhne na 4,5 % a „pesimisticky“ na 10-15 %. Pesimistický scénář se nakonec vyplnil, a i když v roce 2017 se propad stáhl na 2,5 % proti roku 2016 a klesl na historické minimum. Teprve v roce 2018 se propad zastavil a HDP dosáhl v běžných cenách 812,3 mil. USD, což činí jen 1732 USD/obyvatele. Tím se Podněstří propadlo i pod úroveň Moldavska, které je v tomto ukazateli na posledním místě v Evropě, srovnatelné se slabě rozvinutými zeměmi Afriky, Asie, Oceánie či Latinské Ameriky (tab. 2). Pokles investic byl neméně dramatický – již v roce 2014 dosáhl propad 11 %, v následujícím roce už 40 % a v roce 2017 již byla jejich hodnota na 15 % roku 2012. Proto v roce 2018 vláda připravila nový zákon na podporu investic, které by povzbudily ekonomický rozvoj (Obolonik..., 2018).

Tabuľka 2 Hrubý domácí produkt na obyvatele v USD zemí blízkých Moldavsku a Podněstří v roce 2017

stát	nominální	dle parity kupní síly	stát	nominální	dle parity kupní síly
Ukrajina	2640	8667	Vých. Timor	2279	7213
Papua-N.G.	2489	4197	Nikaragua	2222	5842
Honduras	2480	4986	Šalomouny	2132	2422
Laos	2457	7023	Ghana	2046	4641
Egypt	2413	11583	Nigérie	1969	5861
Vietnam	2343	6775	Indie	1942	7056
Moldavsko	2290	5698	Podněstří	1733	4330

Zdroj: World Bank a Gosudarstvjjennaja služba statistiky PRM

Dotace státního rozpočtu z Ruska (přímé i nepřímé) se sice snížily, ale jejich podíl na HDP dosáhl v roce 2014 rekordní výše 93 %¹³ (Caľus, 2016). Výrazně poklesly po roce 2014 i remitence z Ruska. V roce 2017 se však jejich výše vrátila na úroveň před krymskou krizí. Podíl Ruska se sice na celkovém objemu snížil, i tak však na celkovém objemu tvoří 70,8 % (57,3 mil. USD). Daleko za ním jsou remittance z Izraele (4,0 mil.), USA (3,1 mil.), z Turecka (2,1 mil.) a Itálie (po 2,0 mil.). Na dalších místech jsou Moldavsko (1,7 mil.) a Ukrajina (0,9 mil.), do těchto zemí však odchází z Podněstří 3-4krát více deviz. Nicméně přísná opatření na odliv deviz způsobila, že čistý zisk z remitencí byl 52 mil. USD (Objem děněžnych..., 2018)

S ohledem na propad ekonomiky po roce 2014 se už v lednu 2016 se objevila tvrdá kritika na oficiálním webu Nejvyšší rady, přirovnávající Podněstří k zaostalým rozvojovým zemím (Ekonomika nuždajetsja..., 2016). Vedle ekonomických ukazatelů upozornila i na rostoucí odchod mladých lidí do zahraničí, zvyšující se úmrtnost a skutečnost, že na 1 práce schopného člověka připadá 1 penzista. Tehdejší prezident Ševčuk se tak dostal do opravdu nezáviděníhodné situace. Připomeňme si, že Jev-

¹³ To je dokonce o 1 % více než v Jižní Osetii-Alanii, kde ovšem takto vysoký podíl tvořily ruské dotace od jejího odtržení od Gruzie.

genij Ševčuk byl velkým překvapením prezidentských voleb v roce 2011. Ty se ko-naly v době, kdy dosavadní prezident Igor Smirnov (nar. 1941) vládl již přes 20 let a kandidoval i do svého pátého volebního období. Tento politický matador byl úzce propojen s lidmi z holdingu Šerif a právě proti tomu se postavil mladý Jevgenij Ševčuk (nar. 1968) a jeho občanské hnutí Obnova, které transformoval r. 2003 do politické strany, s níž v parlamentních volbách roku 2005 zvítězil ve volbách. Díky tomu se stal předsedou parlamentu a dosavadní hladký průběh vládnutí Smirnovovi z této pozice znepríjemňoval. Výsledkem vzájemného kompromisu bylo v roce 2009 Ševčukovo odstoupení ve prospěch stranického kolegy Anatolije Kaminského (a Smirnov přestal usilovat o revizi ústavy). Vzápětí byl ale odvolán z funkce předsedy Obnovy, v níž ho také vystřídal Kaminskij. Parlamentní volby 2010 opět vyhrála Obnova, ale Smirnov v následujících prezidentských volbách neuspěl. Důvodem byla veřejné odmítnutí jeho podpory ze strany Ruska¹⁴, které naopak podpořilo Kaminského. K velkému překvapení však volby vyhrál Ševčuk, který následně sestavil vládu z mladých a politicky neznámých lidí, přičemž ani jeden ministr nebyl ze strany Obnova, která v té době již byla pod kontrolou holdingu Šerif. Ševčuk se tak postavil proti všemocnému holdingu a parlamentu ovládaném Obnovou. Zemi přebíral ve stavu ekonomické krize a zvyšující se emigrace, následný ekonomický propad v souvislosti s krymskou anexí a válkou v Donbasu prezidentovy šance dále zhoršovaly. U konzervativních voličů mu jistě přitížil sňatek s ministryní zahraničních věcí, který je utvrdil v přesvědčení, že Ševčuk si z vlády vybudoval rodinný podnik. Přestože se neustále snažil vystupovat jako ochránce zaměstnanců proti oligarchům, parlamentní volby skončily drtivým vítězstvím Obnovy, která získala 35 ze 43 poslaneckých křesel – z ostatních stran jen jediný mandát obhájili komunisté (zbývajících 7 mandátů získali nezávislí kandidáti). Ani v této situaci Ševčuk nerezignoval a pokusil se obhájit svůj prezidentský mandát. Ve snaze ukázat, že chce bojovat s byrokracií, snížil všem státním zaměstnancům platy o 30 %, dosáhl však pravého opaku.

Ševčukovy šance byly dle sociologického průzkumu z června 2016 mizivé (podpora jen 11 %, ale 50 % rozhodně proti němu¹⁵). Výsledek voleb byl sice milodrdnější (zisk 27,4 % hlasů), ale i tak zvítězil již v prvním kole protikandidát Vadim Krasnoselskij (získal 62,3 %), dosavadní předseda Nejvyšší rady PMR¹⁶. Přestože on i jeho strana Obnova se deklaruje jako „liberálně konzervativní“, rozhodně nereprezentuje prozápadně uvažujícího politika, ale klasického podněsterského nacionalistu ve službách Šerifu. Jeho hlavní představitelé – oligarchové Viktor Gušan a Ilja Kazmaly – tak znovu plně ovládli politiku i ekonomiku Podněstří, jako tomu bylo před jeho nástupem. Poražený Ševčuk nakonec emigroval 28. června 2017 do Moldavska, kde požádal o politický azyl. V Podněstří byl totiž den předtím zbaven imunity a dokázal si spočítat, co ho ve zkorumpovaném Podněstří čeká. A nemýlil se, koncem roku 2018 byl v Podněstří v nepřítomnosti odsouzen k 16 letům vězení,

¹⁴ Rusko začalo vyšetřovat rozkrádání své finanční podpory Podněstří, z níž obvinilo Smirnovova syna Olega.

¹⁵ <https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=115738>; průzkum provedlo Všeruské centrum pro výzkum veřejného mínění (Всероссийский центр изучения общественного мнения).

¹⁶ Do úřadu nastoupil v prosinci 2016.

pokutě 600 mil. podněsterských rublů (37,5 mil. USD) a propadnutí majetku, který v Podněstří zanechal (16 let tjurny..., 2018).

Na pozadí politických bojů o moc se ovšem odehrával i boj o záchranu ekonomiky. Obě soupeřící strany si byly dobře vědomy, že musí reagovat na zahájení platnosti DCFTA. Ta může při splnění podmínek platit i pro Podněstří, přičemž dle názoru expertů by to mělo pozitivní dopad na růst HDP o 3-4 %, investic o 3-5 % a exportu o 5-10 % (Caľus, 2016). V průběhu 10 let DCFTA pokryje všechny zemědělské i průmyslové produkty, u nichž se budou odstraňovat celní tarify. Vyjednavacům se podařilo dosáhnout dvouletého přechodného období, v němž se mělo dále obchodovat a současně jednat (Lupușor et al., 2016). Přes ekonomické problémy posledních let, znásobených restrikcemi ze strany Moldavska a Ukrajiny, má Podněstří stále poměrně široký sortiment exportního zboží, který potřebuje dostat především na evropský trh. Nejnovější údaje Statistického úřadu PMR (Vněšňaja torgovlja PMR..., 2019) ukazují, že významným obchodním partnerem pro Podněstří zůstává Moldavsko s cca 20 % podílem. Stejný podíl připadá i na EU a to zejména zásluhou Rumunska. Závislost na Rusku je především daná importem (podíl kolem 60 %), zatímco export je výrazně nižší (jen 10 %).

Přes relativní obchodní úspěchy ekonomická a zejména finanční krize v Podněstří pokračovala i v dalších letech. Během prvních měsíců 2016 se snížily devizové rezervy Centrální banky na třetinu a komerční banky pozastavily prodej valut občanům – nejen západních měn, ale všech, včetně moldavské, ruské a ukrajinské (Speckomissija..., 2016). Parlament proto zřídil komisi k řešení krize a požádal Rusko o finanční pomoc 26,5 mil. USD k zabezpečení plnění rozpočtu. Vzdor těmto problémům se v již zmíněném širokém sociologickém průzkumu (tab. 1) nejen o preferencích prezidentských kandidátů v červnu 2016 vyslovilo 86 % z 1200 respondentů pro připojení k Rusku a jen 6 % pro nezávislost.

4 SCHIZOFRENIE PODNĚSTERSKÝCH POLITIKŮ A EKONOMŮ

Je zřejmé, že stárnoucí populace nemění svoje proruské a silně antizápadní myšlení. Lidé se domnívají, že s anexí Krymu nadešel čas naplnit to, o čem se pozitivně vyslovilo 97,1 % účastníků referenda už v roce 2006. Tehdy sice podpořili nezávislost Podněstří, ale s dodatkem budoucího připojení k Rusku. Ostatně počet obyvatel, kteří mají ruské občanství, dosáhl již 220 tisíc a zájem o něho roste. Dalších téměř 100 tisíc lidí má ukrajinské občanství, ale v drtivé většině i oni preferují spojení s Ruskem a ne s prozápadně orientovanou Ukrajinou (taková možnost se lidem v červnovém průzkumu ani nenabízela, přestože území Podněstří bylo až do r. 1940 součástí Ukrajiny¹⁷).

Již zmíněná strategie rozvoje Podněstří rovněž neřeší budoucí status země, pouze konstatuje, že je to „*hlavní problém omezující přístup ke světovým trhům*“ (Strategija..., s. 4). Podrobně se věnuje především ekonomickému rozvoji, přičemž při-

¹⁷ Na druhé straně celá západní část dnešní Oděské oblasti byla do r. 1940 součástí rumunského Moldavska

pomíná úspěch jiných, kdysi malých ekonomik Singapuru, Irska a Tchajwanu (s. 5). Příznačným motivem strategie je zdůrazňování (resp. přání), že „*jedině ekonomické a jiné úspěchy mohou zemi přinést mezinárodní uznání*“¹⁸. Explicitně však nejmenuje žádné ekonomické obory a produkci, které by měly být prioritně rozvíjeny jako nástroj pro získání mezinárodního uznání. Definuje však problémy, které přináší nepřiznaný status – závislost na Moldavsku v otázce certifikace exportního zboží, omezené železniční spojení, které zvyšuje náklady hlavních exportérů (MMP, Tirotextu a cementáren), dvojitá celní zatížení a prodloužení celního odbavení, které omezuje potravinářské produkty podléhající rychlé zkáze. Obecně konstatuje také negativní dopady exportních omezení, které vůči Moldavsku uplatňují EU i Rusko, protože se promítají i do Podněstří. Jako velký problém strategie zdůrazňuje potřeby dvojího, případně i trojího občanství, které je potřebné pro cestování do zahraničí. Strategie ještě zmiňovala, že až 150 tisíc lidí má pasy ruské, 120 tisíc moldavské a 90 tisíc ukrajinské (to bylo asi 75 % populace), ale v roce 2019 už mělo tyto pasy více než 90 % Podněstřanů, přičemž největší zájem je stále o pasy ruské. Samostatná kapitola je věnována vztahům s Ruskem. Strategické partnerství s ním je považováno za pilíř vnější politiky, oceněna je finanční i materiální pomoc. Současně ale strategie tvrdí, že Podněstří musí posílit vlastní ekonomiku, aby závislost na Rusku snížilo. Chce také dosáhnout odstranění problémů s licenční produkcí alkoholických nápojů ze strany Ruska, které dosud blokuje legální export brandy a vína, a problémy s fytosanitární kontrolou ovoce a zeleniny, kterou musí dělat Moldavsko. Strategie odhaduje ztráty způsobené těmito překážkami na 100 mil. USD ročně. Cílem pro zvýšení zahraničních investic má být vybudování zvláštní ekonomické zóny na jihovýchodě země (Tiraspol-Slobodzea-Dubossary). Má to být výrobně-servisní zóna s celním skladem a případným režimem zpracování pod celní kontrolou. Její vybudování by mohlo umožnit 8-10 % růst HDP.

Malé země, k nimž de facto státy patří, mohou negativní obchodní bilanci kompenzovat příjmy ze zahraničního cestovního ruchu, což je ale u mezinárodně neuznaných států další problém. Podněstří navíc postrádá turistickou atraktivitu. Přes ekonomické problémy posledních let znásobených restrikcemi ze strany Moldavska a Ukrajiny má stále poměrně široký sortiment exportního zboží, který potřebuje dostat především na evropský trh – a k tomu potřebuje dobré vztahy s mateřskou zemí. Zhruba polovina podněsterského zboží směřuje právě sem (na importu se však podílí jen asi 1/15). Rovněž EU je pro export nesmírně významné – směřuje sem necelá třetina veškerého exportu, z čehož cca 40 % připadá na Rumunsko a 30 % na Polsko (Vněšňaja trgovlja..., 2019). Statistika dokazuje, že objem zahraničního obchodu po roce 2014 prudce klesl. V roce 2016 trend pokračoval poklesem o 21 % oproti předcházejícímu roku a zastavil se až v roce 2017. Po propadu v letech 2014 i 2015 se tak hodnota zahraničního obchodu dostala na úroveň v roce 2006 a i když v roce 2018 vyrostla o 26 % (GTK..., 2019), nedosáhla ani úrovně z roku 2010 (Statistika vněšněj trgovli..., 2019). A za prvních 5 měsíců roku 2019 se oproti stejnému období předcházejícího roku opět snížila o 6 % a to zejména zá-

¹⁸ Z těch jiných úspěchů je explicitně jmenován dlouhodobý úspěch fotbalového klubu v Tiraspolu, který již mnohokrát vyhrál moldavskou ligu a zúčastňuje se evropských fotbalových pohárů.

sluhou propadu exportu o 12 % (Obščije itogi..., 2019). Nicméně tento propad se může dorovnat v průběhu roku. Důležité pro Podněstří je, že se v roce 2018 podařilo výrazně navýšit export do států EU (Kak vdvoje..., 2018). Zásahu na tom má skutečnost, že přibýlo podněsterských firem, které se zaregistrovaly v Moldavsku a tím přijaly pravidla obsažená v DCFTA.

Podněstří je tedy velmi výrazně závislé na tom, zda bude moci přistoupit k DCFTA, či nikoliv. Přestože export do EU tvoří jen asi třetinu objemu, je takřka 4x vyšší než export do zemí EAEU (přičemž v něm 98 % připadá na Rusko, export do Běloruska a Kazachstánu je zanedbatelný, a s Arménií a Kyrgyzstánem se realizují jen zcela marginální transakce). Situace je tedy více než paradoxní – Podněstří by se chtělo stát součástí EAEU, vysoká exportní závislost na EU ho však nutí k pragmatickým jednáním s EU a samozřejmě i Moldavskem. Ne však o podmínkách reintegrace. Ta je sice Podněstřím stále odmítána, je ale pravděpodobné, že pro některé jeho politiky by byla přijatelná vize federalizace Moldavska, ovšem s možností vystoupení při jeho přistoupení k EU nebo NATO, případně integrací s Rumunskem.

Je zajímavé, že v rámci vyjednávání o DCFTA byla EU vůči Podněstří velmi vstřícná a dohodl a se s ním na přijetí „*Opatření pro usnadnění obchodu Podněsterského regionu s EU*“. Nicméně toto opatření bylo přijato na úrovni tzv. „neoficiálního dokumentu“ (Gumene, 2019). Ten zahrnoval minimální podmínky EU a závazek Podněsterského regionu je provádět. Následně na základě těchto ujednání přijala Rada přidružení EU-Moldavsko dne 18. prosince 2015 rozhodnutí o aplikaci dohody DCFTA v Podněsterské oblasti, zejména v oblasti standardizace celních sazeb s Moldavskem vůči třetím zemím a postupného zrušení celních sazeb ve vzájemném obchodu s Moldavskem (tedy opětovné vytváření společného ekonomického prostoru). Ačkoli toto rozhodnutí bylo zveřejněno, podmínky, které EU formulovala v podkladovém „neoficiálním dokumentu“, zůstaly nepublikované pro širokou veřejnost. To samozřejmě bránilo jakémukoliv monitorování ze strany nevládních stran ohledně dodržování závazků Podněsterské oblasti uvedených v „neoficiálním dokumentu“.

Vedení PMR se tak dostalo do obtížné, nikoliv však neřešitelné situace, a sehrálo pro své obyvatele divadlo ve starém sovětském stylu. Při veřejně vysílaném rozhovoru prezidenta Ševčuka s vedením Ministerstva zahraničních věcí mu náměstek ministra Dmitrij Palamarčuk vítězně oznámil, že Tiraspol uzavřel dvoustrannou dohodu s EU o zachování obchodních preferencí mimo DCFTA. Na serveru Bel.biz citují jeho slova takto „*V průběhu přímých dvoustranných jednání se nám podařilo přesvědčit EU, že Podněstří vyžaduje samostatný přístup a vnucovat nám dohodu uzavřenou mezi Moldavskem a EU nerespektující naše strategické zájmy bez konzultace s námi, je zbytečné*“ (Pridněstrovje: ruskij mir..., 2019). Brusel i Kišiněv to diplomaticky nekomentovali, protože věděli, že Tiraspol ve skutečnosti souhlasil s plněním obchodních podmínek dle DCFTA a zahájil potřebné reformy v oblasti obchodu a daní (Van der Loo, 2018). Ve skutečnosti žádná samostatná dohoda mezi Podněstřím a EU podepsána nebyla, jen možnost připojit se k dohodě mezi Moldavskem a Evropskou unií v jeho obchodní části. Tiraspol to věděl a dal předchozí sou-

hlas provádět určité reformy v oblasti obchodu a daní, stejně jako postupně zrušit dovozní cla na zboží z EU – jen o tom neinformoval své občany. A pokračující obchod s EU před nimi vydává za své velké diplomatické vítězství. Aby udrželi občany nadále v napětí, přicházejí s informacemi, že Rumunsko tajně dojednalo s Moldavskem sjednocení a s Ukrajinou výměnu Podněstří za odstoupení západní části Oděské oblasti Moldavsku a tím i Rumunsku (Zajnašev, 2016). A média dál konspirační teorie rozvíjejí.

Podněsterské manévrování nakonec uspokojilo všechny strany. Podněstří zachránilo od ekonomického šoku, přičemž obyvatelstvo má pocit, že vedení nedělá nic proti jejich zájmům. Moldavsko je spokojeno, že se ekonomika Podněstří víc přiblíží její a usnadní tak budoucí reintegraci, Rusko má i nadále možnost ovlivňovat vývoj prostřednictvím dodávek energie a případně získat přes Podněstří nějaké evropské produkty a EU je spokojena, že i v Podněstří jsou zaváděna evropská pravidla volného obchodu. I když pomalu. Dosavadní výsledky ukazují na určitý pokrok například v oblasti kódování komodit, tarifního režimu, pravidel původu, hygienických a fytosanitárních požadavků nebo technických překážek obchodu (Gumene, 2019). Počátkem roku 2019 došlo i k překvapivému odvolání předsedy Nejvyšší rady Alexandra Ščerby. Důvod sdělen nebyl, lídr Obnovy Petr Pasat však novinářům sdělil, že „*Podněstří čeká hodně práce pro naplnění strategie rozvoje a Ščerba tuto práci nemohl zabezpečit*“ (Parlament Pridněstrovja..., 2019). Novým předsedou se stal Alexandr Koršunov.

5 FEDERALIZACE JAKO RECEPT PRO REINTEGRACI?

Federalizace tak malého území, jako je Moldavsko, není ve světě obvyklá. Faktem je, že Federativní státy Mikronésie nebo Svaz Komor jsou mnohem menší, ale jedná se o federace ostrovního typu. V Evropě sice najdeme federace jen o něco větší než Moldavsko, ale Švýcarsko má staleté tradice decentralizované vlády, a v Belgii pro změnu vytvořili federaci až v roce 1993, ale v tak složité podobě, že hrozí její rozpad.

Federalizovat současných 32 rajónů se 3 samosprávnými městy, autonomní oblastí Gagauzsko a k tomu ještě odbojně Podněstří je samozřejmě nereálné. Alternativou by možná byl návrat k župnímu uspořádání z dob rumunské administrativy, které bylo v Moldavsku obnoveno v roce 1999 – sestávalo z 10 žup, autonomní oblastí Gagauzsko a počítalo se i s tzv. Administrativně-teritoriální jednotkou levého břehu Dněstru¹⁹. Původně bylo zavedeno žup 9, ale po protestech většinových Bulharů v Taraklijském rajónu (tvoří zde 66,1 % obyvatel) a provedeném referendu byla dodatečně vytvořena ještě desátá župa²⁰. Po vítězství komunistů v parlament-

¹⁹ Od 22.7.2005 byl název upraven na Autonomní územně správní jednotka se zvláštním statusem Podněstří

²⁰ Taraklijský rajón existuje dodnes a zatím neúspěšně požadoval na Kišiněvu udělení kulturní autonomie v letech 2013 a znovu 2015. Zdejší představitelé proto pohrozili vládě, že budou jednat s představiteli Gagauzka o připojení ke zdejší autonomní oblasti. Taraklijsko je známé tím, že je to podobně jako Gagauzsko bašta proruských moldavských komunistů (SKRM), kteří zde v parlamentních volbách získávají více než 60 % hlasů. A v prezidentských volbách zde Dodon získal 96,11 % (v Gagauzsku dokonce 98,89 %).

ních volbách 2001, byl v lednu následujícího roku přijat zákon o obnovení rajónů (s několika hraničními úpravami) a tento stav trvá dosud.

Dodon vytáhl ještě před prezidentskými volbami kartu federalizace Moldavska, známou jako Kozakovo memorandum (oficiálně Ruský návrh memoranda o základních zásadách státní struktury Spojeného státu v Moldavsku)²¹. Nazváno je po Dmitriji Kozakovi, zástupci vedoucího administrativy prezidenta Putina, který ho připravil v roce 2003 (viz např. Boţan, 2009). Plán spočíval ve vytvoření „asymetrické federace“, v níž by Podněstří a Gagauzsko získaly právo vetovat zákony, které by považovaly za nepřijatelné. Putin tento návrh předložil tehdejšímu moldavskému prezidentovi Voroninovi, ten ho však odmítl s tím, že by vlastně vedl k uznání nezávislosti Podněstří.

Přestože se zdá, že reintegrace Podněstří s Moldavskem není nijak závislá na tom, kdo v Moldavsku vládne, z chování Ruska je zřejmé, že připojení nepodpoří, pokud budou v Moldavsku a na Ukrajině u moci proevropské vlády. Zatímco rusko-ukrajinské vztahy se anexí Krymu výrazně zhoršily nejen na úrovni politické, ale i v rovině kulturně-sociální (Solik a Baar, 2017), vztahy rusko-moldavské separace Podněstří nijak výrazně negativně neovlivnila. Naopak vazba na Rusko prostřednictvím Ruské pravoslavné církve zůstala u Moldavanů velmi silná (Baar a Jakubek, 2017).

Zda se Moldavsko obrátí směrem k Rusku i v politické a ekonomické rovině nerozhodly ani parlamentní volby v únoru 2019. Faktem je, že moldavská politická scéna se v posledních letech dramaticky měnila. Kdysi silná komunistická strana²² se propadla do bezvýznamnosti (v posledních volbách nezískala ani jediný mandát) a její roli postupně převzala Strana socialistů republiky Moldavsko (SSRM), kterou do parlamentu v roce 2014 dostal její lídr – současný prezident Dodon. Pravdou je, že tato strana je podstatně více proruská, než byli a jsou komunisté, o čemž svědčí i Dodonovy kroky po uvedení do funkce prezidenta o 3 roky později.

Socialisté sice volby v roce 2014 těsně vyhráli, vládu však sestavovaly tři proevropsky orientované strany – Demokratická strana Moldavska (DSM), Liberálně demokratická strana Moldavska (LDSM) a Liberální strana (LS). Přestože první jmenovaná DSM nebyla nejsilnější, její lídr – nejbohatší oligarcha Moldavska Vlad Plahotniuc – dokázal vyšachovat z politických funkcí představitele koaličních stran²³ a současně ekonomické konkurenty a přetáhnout do DSM řadu jejich poslanců –

²¹ Plný text v ruštině je dostupný na: <https://regnum.ru/news/458547.html>

²² Komunisté po zákazu činnosti při rozpadu SSSR se v Moldavsku znovu zaregistrovali v říjnu 1993 pod názvem Strana komunistů republiky Moldova (SKRM), a následně až do voleb 2014 ovládali politickou scénu, přičemž vrchol přišel v r. 2001, kdy získali 50,07 % hlasů a 71 mandátů ve 101členném parlamentu. Pomalý ústup nastal ve volbách 2009, kde sice získali 49,48 % hlasů, ale jen 60 mandátů. To jim o jediný hlas znemožnilo zvolit i svého prezidenta, navíc proti machinacím při sčítání hlasů vyšli lidé do ulic a volby se musely opakovat. Komunisté sice i poté volby vyhráli, ale už s podstatně menším počtem mandátů. A protože parlament opět nebyl schopen zvolit prezidenta, musely být v roce 2010 uspořádány další předčasné volby. V nich sice komunisté zase zvítězili, ale nakonec skončili v opozici. V následujícím roce stranu opustil Igor Dodon a další dva poslanci. Vstoupili do Strany socialistů Republiky Moldova, kterou ve volbách 2014 dotáhli k těsnému vítězství. Komunisté získali jen 21 mandátů a po neshodách uvnitř strany ji opustilo 14 poslanců, čímž se stala nejslabší parlamentní stranou s nevelkými šancemi na úspěch ve volbách 2019 – to se také potvrdilo.

²³ Dva hlavní protagonisté, bývalý premiér Vlad Filat a Veaceslav Platon byli odsouzeni k dlouholetým trestům odnětí svobody za vyvedení cca miliardy USD z moldavského bankovního systému

v roce 2018 disponovala tato strana více než dvojnásobným počtem mandátů oproti volebnímu výsledku (tab. 3). Tato politická korupce byla násobena korupcí ve státní správě, na úřadech a institucích, což vyvolávalo kritiku nejen od opozičních socialistů, ale i proevropsky orientovaných politiků, kteří nakonec spojili svoje síly před parlamentními volbami v únoru 2019 a získanými mandáty nakonec dokázali zamíchat tak, že volby fakticky skončily patem.

Tabuľka 3 Hrubý domácí produkt na obyvatele v USD zemí blízkých Moldavsku a Podněstří v roce 2017

strana	11/2010	10/2014	11/2014	12/2014	06/2015	12/2015	11/2016	11/2017	02/2018
SSRM	0	0	25	24	24	24	24	24	24
LDSM	0	30	23	23	19	19	12	5	5
SKRM	42	33	21	20	21	7	7	7	6
DSM	32	15	19	19	19	19	19	41	42
LS	15	5	13	13	13	13	13	11	9
N x)	0	11	0	1	5	19	26	13	15

x) N – nezařazení poslanci, v říjnu 2014 z těch 11 poslanců bylo 7 členy Liberálně reformní strany (LRS), která se v roce 2013 oddělila od Liberální strany

Jak již bylo zmíněno dříve, v Podněstří v parlamentních volbách v roce 2015 získala ústavní většinu (35 ze 43 křesel) strana Obnova ovládaná podněsterskými oligarchy a strana potvrdila svoji dominanci i v prezidentských volbách v roce 2016 vyhrál nezávislý kandidát Vadim Krasnoseľskij, kterého Obnova podporovala. Je málo pravděpodobné, že by v dalších parlamentních volbách v roce 2020 něco změnila. Na politické scéně nemá Obnova konkurenci, ze zbývajících 8 poslanců je 7 nezávislých a ten osmý byl zvolen za Podněsterskou komunistickou stranu. Na politické scéně ještě působí marginální Liberálně-demokratická strana Podněstří ideologicky spjatá s LSDR Vladimira Žirinovského. Obě zmíněné strany jsou jednoznačně pro integraci s Ruskem. Situace podněsterských vládnoucích politiků je tak výrazně jednodušší než jejich kolegů ve vlastním Moldavsku.

Lídr socialistů Igor Dodon zde měl v napjaté situaci ambice ovládnout nejen parlament, ale stát se i prezidentem Moldavska. Vsadil na změnu volebního systému, kdy prezidenta již neměl v roce 2016 volit parlament, ale občané. Obratně využíval strachu zejména starších Moldavanů ze změn, které přicházely s reformami po podepsání smlouvy s EU. Podporu Ruska se snažil vystupňovat např. i tím, že v říjnu 2016, během kampaně před prezidentskými volbami, Igor Dodon prohlásil o Krymu, že „*je územím Ruské federace*“. (Dodon: *Crimea...*, 2016). Po svém zvolení už byl ale opatrnější a v lednu 2017 uvedl, že Moldavsko nemůže Krym oficiálně uznat jako území Ruska, přičemž to odůvodnil slovy „*musíme budovat přátelství s Ukrajinou, musíme vyřešit problém Podněstří*“ (U Moldovi zaraz..., 2017). Dodon je také propagátorem změny státní vlajky a znaku tak, aby nebyly podobné rumunským symbolům. Již v roce 2012 navrhoval uspořádání referenda, v němž by

se lidé vyjádřili k červeno-modré bikolóře s novým státním znakem, bílou býčí hlavou obklopenou hvězdou, půlměsícem a květinou, což je historický znak Moldavského knížectví (Igor Dodon vrea..., 2012). Znovu tak učinil po nástupu do prezidentské funkce, v parlamentu však nenašel podporu (Moldovan President Unfurls..., 2017).

To, že Dodon vyhrál volby brzy po podpisu DCFTA s EU, svědčí o tom, že Moldavsko je rozděleno zhruba rovnoměrně mezi stoupence a odpůrce sblížení s EU. Jeho vítězství bylo odrazem nespokojenosti lidí, které se projevovaly masovými protesty, které začaly v březnu 2015 a trvaly až do listopadu 2016. Důvody byly velmi různorodé – hlavní téma představovala korupce, demise vlády (v lednu 2016 stanul v čele vlády již čtvrtý premiér od voleb 2014), ale také sjednocení s Rumunskem (demonstrovali stoupenci i odpůrci). Po inauguraci 23. prosince 2016 Dodon jasně ukázal svoje postoje – tři dny poté nechal z budovy prezidentské administrativy odstranit vlajku EU, která na ní visela od podpisu zmíněné smlouvy spolu s vlajkou Moldavska. A na oficiálních webových stránkách nechal změnit název jazyka rumunského na moldavský. Označování jazyka je dlouhodobým jablkem sváru od vzniku nezávislosti Moldavska a přechodu moldavštiny z cyrilice na latinku s definicí, že moldavský jazyk je vlastně jazyk rumunský. Podle moldavské Ústavy (čl. 13) je státním jazykem moldavština, úřady a oficiální webové stránky však změnilly název na rumunštinu v souladu s Deklarací nezávislosti Republiky Moldavsko, která byla přijata 27. 8. 1991 – v ní je definován státní jazyk jako rumunština. Dne 29. července 1994 se však nová Ústava Republiky Moldavsko opět vrátila k označení moldavština, nicméně na školách se nadále učila jako rumunština. Tento rozpor se pokusil vyřešit v roce 2013 gagauzský parlament, když navrhl, aby se přestalo používat označení rumunský jazyk, protože odporuje Ústavě. Nicméně Ústavní soud v prosinci 2013 rozhodl, že Deklarace je nedílnou součástí Ústavy a v případě rozdílnosti v textu má prioritu text Deklarace (Gosudarstvennym..., 2013). Zde je nutno připomenout, že v Podněstří se nadále jazyk označuje jako moldavský – od jazyka užívaného v Moldavsku se však liší tím, že se i nadále zapisuje cyrilicí²⁴. A také neprošel jazykovými úpravami, které v Moldavsku odstranily rusismy – u nich se přešlo na oficiální rumunskou verzi v latině (přesto zůstala řada drobných rozdílů, zejména u široce používaných slov, která byla zavedena na bázi moldavského dialektu). Nutno ještě doplnit, že v Moldavsku i po více než čtvrt století reálně existuje rumunsko/moldavsko-ruský bilingvismus. Ruština sice nezískala status úředního jazyka, ale oficiálně plní funkci jazyka internetické komunikace (a v Podněstří má rovnocenný status s moldavštinou a ukrajinštinou).

Poté, co byl Dodon zvolen prezidentem, vyjádřil se v rozhovoru pro Deutsche Welle „*v zemi je mnoho problémů, které je třeba řešit společně s Ruskem. Ale já nejsem ani proruský, ani prozápadní, já jsem promoldavský politik, stoupenec naší státnosti. Jsem přesvědčen, že nejdůležitější je hájit zájmy vlastní země. Moje ‚pro-ruskost‘ je klišé, které se snaží do mysli občanů vnést moji političtí oponenti*“. První zahraniční cesta už v polovině ledna 2017 vedla do Moskvy na pozvání prezidenta

²⁴ Pokud se prosadí i v Moldavsku označení „jazyk moldavský“ bude mít oficiálně jazyk dvě písemné verze, podobně jako bosensština v Bosně a Hercegovině.

Putina. Zde Dodon sdělil, že smlouva o asociaci s EU bude v nejbližší době anulována a rozhovory o spolupráci s NATO ukončeny. Kromě toho požádal Rusko, aby prosadilo pro Moldavsko status pozorovatele při EAEU, současně ale sdělil, že jeho cílem je prosadit pro Moldavsko neutralitu²⁵ v mezinárodních vztazích. Při druhé, tentokrát neoficiální návštěvě v březnu projednával problematiku připojení Podněstří. O snaze Ruska vtáhnout Moldavsko znovu do své sféry vlivu svědčí rychlost, s jakou byl vyřízen požadovaný pozorovatelský status při EAEU. Memorandum podepsal Dodon 3. dubna a již 14. dubna bylo na summitu EAEU Moldavsko jako pozorovatel přijato. Za to se Dodon odvděčil oficiální návštěvou Dne vítězství 9. května v Moskvě – stalo se tak po dlouhých 15 letech, kdy se moldavský prezident této události zase zúčastnil.

Faktem zůstává, že i přes negativní odpověď z Podněstří pokračoval moldavský prezident Dodon v iniciativě za sjednocení Moldavska. Svůj plán opětovného sjednocení na bázi federálního uspořádání představil při osobní návštěvě v Moskvě prezidentu Putinovi, který se k plánu federalizace vyslovil pozitivně. I když jednoznačně negativní stanovisko vyjádřila Demokratická strana Moldavska, Dodon se nenechal odradit. V červnu 2017 v interview pro Komsomolskou pravdu řekl, že Moldavsko nikdy neuzná nezávislost Podněstří, ale také, že se nikdy nestane subjektem Ruské federace. A překvapivě ještě prohlásil, že pro Podněstří existují jen dvě možnosti – buď připojení k Moldavsku, nebo k Ukrajině (Dodon zajavil..., 2017).

Dodonovým proruským krokům čelil moldavský parlament 21. července 2017, když přijal prohlášení o stažení ruských vojsk z území PMR. Pro dokument hlasovalo 61 poslanců a v srpnu dokonce Moldavsko požádalo OSN, aby začlenila otázku úplného stažení ruských vojsk z Podněstří na pořad jednání 72. zasedání Valného shromáždění. Ve svém projevu, zástupce Moldavska Victor Moraru zdůraznil, že přítomnost ruské armády představuje hrozbu pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Valné shromáždění OSN však žádost k projednání nepřijalo. V lednu 2018 předseda parlamentu Andrian Candu v rozhovoru s lotyšským novinářem listu *Latvijas Avīze* zmínil, že Moldavsko uvažuje o podání žaloby na Rusko s požadavkem kompenzace za okupaci Podněstří, což se setkalo s ostrou reakcí ruské strany (Grišin, 2018). Řadu Dodonových kroků nechal parlament zrušit Ústavním soudem – ten na žádost vlády několikrát zbavil Dodona dočasně pravomocí např., když odmítal jmenovat nové ministry (Moldavský prezident..., 2018), což pro Dodona znamenalo soustředit se na parlamentní volby v roce 2019. Přestože v předvolebních průzkumech měla SSRM vysokou podporu (až 50 %), získala nakonec jen 35 mandátů, což sice znamenalo vítězství, ale bez šance sestavit levicovou a proruskou vládu, protože komunisté nezískali ani jediný mandát. Ani další strany, které se dostaly do parlamentu, neměly šanci sestavit vládu tak, aby mohly prosazovat svůj program. Dosud vládnoucí proevropská DSM získala 30 mandátů, korupčními aférami se však silně zdiskreditovala a proevropská aliance s rumunským názvem ACUM (což v češtině znamená NYNÍ) sdružující Politickou stranu „Platforma pro důstojnost a pravdu“ a Stranu akce a solidarity s ní jednoznačně odmítla jednat

²⁵ Ta je deklarována Ústavou

o vládě, přestože s 26 mandáty by měla většinu. Poslední strana Šor (euroskeptická a proruská) se 7 mandáty nepředstavovala dostatečnou silou pro koalici se socialisty²⁶.

6 BUDOUCNOST PODNĚSTŘÍ (ALE I MOLDAVSKA) NADÁLE NEJASNÁ

S nástupem Dodona do prezidentské funkce zvýšilo Rusko svoji iniciativu v moldavsko-podněsterském konfliktu. V červenci 2018 Putin zrušil funkci speciálního zmocněnce pro Podněstří, aby podpořil socialisty v připravovaných parlamentních volbách. Jelikož skončily zmíněným patem a vyjednávání o vytvoření vlády nijak nepokročilo, vyslal do Moldavska začátkem června vicepremiéra-ministra Dmitrije Kozaka, autora zmíněného návrhu federalizace (Vice-premjer-ministr..., 2019). Z Kišiněva zajel na půlden i do Tiraspolu, ale výsledky jeho mise zveřejněny nebyly. Naopak, hned po Kozakově odletu vystoupil v televizi prezident Dodon a řekl, že Moldavsko nikdy nezaplatí Rusku za plyn, který dodává do Podněstří. Zdůraznil, že Podněstří musí začít za plyn platit, protože se dostane do svízelné situace. Zmínil skutečnost, že Rusko výstavbou nových plynovodů přes Baltské a Černé moře chce vyřadit Ukrajinu z tranzitní sítě plynu, což dopadne i na Podněstří, které bude muset hledat náhradní zdroj dodávek přes Moldavsko z Rumunska. Současně zdůraznil, že smlouva s Gazpromem končí 31. 12. 2019 a moldavská vláda neuvažuje o podpisu nové smlouvy, protože Gazprom přes výzvu ministra hospodářství Kirilla Gaburiče žádné rozhovory s Moldavskem nevede (Moldova nikogda..., 2019). Proevropští politici s napětím sledují dokončování plynovodu z rumunského Ungheni do Kišiněva, který je druhou fází projektu plynovodu Jasy-Ungheni-Kišiněv. Zatímco první část je již hotová, druhá má více než dvouleté zpoždění a pokud nebude do konce roku 2019 dokončena, bude Moldavsko nuceno přistoupit na podmínky Gazpromu. Nicméně rumunský Transgaz konečně našel dodavatele pro finální fázi 120 km plynovodu, tři čerpacích stanic (jeden v Ungheni a 2 v Kišiněvě) a modernizaci dispečinku v Ghidighici (Romania's Transgaz..., 2019). Pokud se nepodaří nový plynovod zprovoznit, budou vyjednávací možnosti Moldavska velmi slabé. Rusko a Turecko předpokládají, že do konce roku 2019 dokončí plynovod TurkStream přes Černé moře a Rusko tak bude moci omezit tranzit přes Ukrajinu (Viřtu, 2019).

Nečekaná protiruská Dodonova rétorika ohledně plynu byla zřejmě ovlivněna vrcholícím vyjednáváním jeho SSRM s dosud vládnoucí DSM, která ovšem skončila dva dny nato, 7. června, bez dohody. Hlavním bodem neshody byl požadavek socialistů na federalizaci Moldavska, který by potenciálně umožnil připojení Podněstří. Je velmi pravděpodobné, že v tu dobu SSRM tajně vyjednávala i se stranou DS, protože hned 8. června byla překvapivě podepsána koaliční dohoda právě s touto stranou (Rosca, 2019). Dodon si evidentně uvědomil, že jeho strana jako vítěz parlamentních voleb nemá jinou šanci, než uzavřít koalici s jednou, či druhou proevropsky orientovanou stranou, protože nové volby by zřejmě nic nevyřešily. Vládu nakonec sestavila Maia Sandu, neúspěšná prezidentská kandidátka, kterou ve volbách

²⁶ Do parlamentu byli zvoleni ještě dva nezávislí poslanci, ale ani oni pro sestavení většiny nestačili.

Dodon porazil, a předsedkyní parlamentu se stala šéfka socialistů Zinaida Greceanîi. Plahotniucova DSM tak byla přesunuta do opozice, přičemž nová vláda deklarovala, že stěžejním bodem programu nové vlády je reforma soudnictví a boj proti korupci spojované právě s DSM (Rosca, 2019). Že to nebude mít jednoduché, se ukázalo v tom, že ústavní soud na žádost DSM pouhých 5 hodin po podepsání koaliční smlouvy ji prohlásil za neústavní (Moldovan Parliament..., 2019).

Bylo zřejmé, že toto rozhodnutí bude mít ještě další pokračování. V případě moldavského práva totiž Ústava republiky Moldavsko²⁷ v čl. 85 o rozpuštění parlamentu (Dizolvarea Parlamentului), v bodu 1 stanoví, že „*pokud parlament nevytvoří vládu do tří měsíců od certifikace volebních výsledků, může prezident rozpustit zákonodárce a vyhlásit nové volby*“ (Constituția Republicii Moldova, 2018). Únorové volby byly certifikovány 9. března a analytici předpokládali, že konečný termín pro vytvoření nové vlády je 9. června. Ústavní soud však 8. června rozhodl, že lhůta ve skutečnosti vypršela již 7. června, 90 dnů po certifikaci (Moldovan Parliament..., 2019). Jelikož však ústava hovoří o 3 měsících²⁸ a ne o dnech, je zřejmé, že výklad Ústavního soudu je více než sporný. Kromě toho existuje spor o tom, zda prezident musí ve zmíněné lhůtě skutečně rozpustit parlament. Ústavní soud rozhodl, že musí (a měl tak dle něho učinit 7. června), zatímco Dodon tvrdí, že prezident nemusí, ale může, což znamená, že má možnost prodloužit pokračující úsilí o vytvoření vlády. Nicméně hlavním předmětem sporu evidentně zůstane výklad data, zda 3 měsíce odpovídají 90 dnům nebo nikoliv. Ústavní soud využil svých pravomocí, a protože Dodon odmítl parlament rozpustit, tak ho 9. června odvolal z funkce prezidenta a do této funkce jmenoval bývalého premiéra Pavla Filipa. Ten okamžitě rozpustil parlament a vyhlásil nové volby na 6. září 2019. Nová vláda a parlament kroky Ústavního soudu i prozatímního prezidenta odmítly a země se ocitla ve dvojvládí. Malá profesionální armáda (má asi 6 tisíc vojáků) vyhlásila neutralitu, ale zbytek státního aparátu je silně navázán na DSM, zejména policie. Proto se nová vláda pokusila o odvolání velitele policie, zůstalo však jen u deklaráce. Plahotniuc přešel do ofenzívy a nechal Ústavním soudem zbavit funkce kišinevského starostu Ruslana Codreanu z malé proevropské strany, čímž chtěl získat pod kontrolu rozhodování v metropoli. Nicméně podcenil vnější prostředí – ani Rusko, ani USA, ani Evropská unie neměly zájem, aby se spory vyhrotily a případně převážily na jednu či druhou stranu a evidentně se dohodly na společném tlaku na odchod Plahotniuca. Definitivní rozhodnutí padlo 17. června po jeho čtvrt hodinové schůzce s americkým velvyslancem v Moldavsku Dereckem Hoganem. Krátce poté Plahotniuc odjel do Oděsy a odletěl do Londýna, kde žije jeho rodina. Sotva Plahotniuc opustil Moldavsko, sešel se Ústavní soud a zrušil veškerá svá rozhodnutí z počátku června. Zdůvodnil to tím, že „byl pod tlakem a nebyl svobodný ve svém rozhodování“ (Soukup, 2019). Politická krize ve formě dvojvládí tím byla zažehnána, jak však bude vypadat spolu-

²⁷ Anglická verze ústavy je dostupná na: http://www.constcourt.md/public/files/file/Actele%20Curtii/acte_en/MDA_Constitution_EN.pdf

²⁸ V originále zní článek 85, bod 1, takto: In cazul imposibilitatii formarii Guvernului sau al blocarii procedurii de adoptare a legilor timp de 3 luni, Presedintele Republicii Moldova, dupa consultarea fractiunilor parlamentare, poate sa dizolve Parlamentul. Jsou zde tedy jasně zmíněny 3 měsíce a také ohledně rozpuštění parlamentu je použito slovo „poate“, které značí „může“, nikoliv „musí“ (to by muselo být napsáno „trebuie sa“).

práce stran SSRM a ACUM, tak rozdílných ve svých programech, lze jen těžko odhadnout.

7 ZÁVĚR

Je zřejmé, že budoucnost Podněstří je spjata především s vývojem v Moldavsku a na Ukrajině. Jeho výrazně proruská orientace ho v současné době izoluje od obou sousedů, v nichž jsou u moci proevropské síly. Moldavská vládní, parlamentní i prezidentská krize v polovině roku 2019 však ukazuje, že to neznamená, že tento stav je trvalý. A Rusko o zvrát v orientaci obou států usiluje nejhrůznějšími prostředky. Dlouhodobé průzkumy ukazují, že stárnoucí podněsterská populace těžko bude měnit svoje antizápadní myšlení – většina z těch, kdo s režimem nesouhlasí, již emigrovala a další se časem přidají. Ani Moldavsko, ani Ukrajina nejsou pro Podněstří magnetem pro připojení – obě země se propadly v ekonomické úrovni na samé dno Evropy (tab. 2) a jejich úroveň měřená HDP na obyvatele se ve světovém měřítku pohybuje mezi 130.-140. místem, tedy v nejhudší třetině všech států.

Pro Rusko tento malý pruh území představuje díky postojům zdejších obyvatel důležitý nátlakový region vůči Ukrajině i Moldavsku. Je zřejmé, že přes jejich trvající požadavek na připojení k Rusku, nic takového Rusko nechystá. A nehodlá uznat ani nezávislost Podněstří – z předchozího ukvapeného mezinárodního uznání Abcházie a Jižní Osetie-Alanie v roce 2008 ví, že to jen zvýšilo protiruské postoje Gruzinů (Baarová, 2019). A také poznalo, že na svoji stranu v takovém případě nezíská ani své spojence v EAEU. Současný status quo naopak Rusku vyhovuje – dává najevo, že souhlasí s reintegrací Podněstří s Moldavskem v rámci federalizace. Ostatně podobný scénář navrhuje i Ukrajina. Jak vypadá federalizace ruského typu je vidět na současném Rusku, které předpokládá, že by přes federální subjekty s proruskou orientací dokázalo obrátit politický kurs směrem na východ v obou zemích. Prorusky orientované Moldavsko by geograficky přispělo k výraznější izolaci Ukrajiny od EU a pomohlo Rusku realizovat hlavní cíl – získat znovu do sféry svého vlivu Ukrajinu. A kdyby se situace obrátila a podařilo se změnu prosadit nejdříve na Ukrajině, odměnou za odtržený Krym by mohlo být právě Podněstří. Ostatně Dodonovo vyjádření, že pro Podněstří existují jen dvě alternativy – připojení k Moldavsku nebo k Ukrajině – se dají vykládat i tak, že Dodon ve skutečnosti o Podněstří s jeho mocnými oligarchy ani nestojí. Mohli by ohrozit jeho politické i ekonomické zájmy. A jeho slova, pravděpodobně konzultovaná přímo s prezidentem Putinem, mohla být výzvou pro proruské ukrajinské politiky, že jejich úsilí na odstranění proevropské vlády může být Podněstřím odměněno. Zatímco současná ukrajinská vláda o proruské Podněstří nikdy neprojevila zájem, pro proruskou opozici by toto území bylo vítaným dárkem pro eliminaci prozápadních postojů západoukrajinských regionů.

Podněstřtí oligarchové a jimi řízení politici logicky hledají svoji budoucnost ve spojení s Ruskem. Z reality mezinárodního systému je jim jasné, že mezinárodního uznání nezávislosti nemají šanci dosáhnout. Jimi spravovaný pruh území je umělým výtvozem sovětské administrativy vytvořený sovětskými komunisty, kteří oddě-

lením Podněstří od Ukrajiny a jeho připojením k Moldavsku při současném oddělení jižního Moldavska a jeho připojení k Ukrajině vytvořili stav, který jejich nekomunistickým následníkům v Rusku umožňuje výrazně ovlivňovat obě země. Z pohledu ruských politiků geniální tah pro obnovení geopolitického vlivu ztraceného při rozpadu sovětského impéria. Podněstří postrádá tradice státnosti i etnicky či nábožensky odlišnou populaci. Pouhých 16 let existence MASSR, navíc v jiných hranicích než má současná PMR, rozhodně tradice netvoří. Podněsterští politici si jsou vědomi i toho, že také samotné Moldavsko postrádá tradice státnosti. Více než 3 staletí bylo součástí stejnojmenného útvaru, jehož západní část se v roce 1859 stala součástí Rumunska. Východní část se na 106 let stala součástí Ruska a následně na 22 let také součástí Rumunska. Několik měsíců formální samostatnosti v roce 1918 rovněž nevytvořilo tradice státnosti. A stejně tak formální vytvoření sovětského Moldavska po násilném včlenění do komunistického Sovětského svazu v roce 1940 nelze za skutečnou státnost považovat. Opětovné spojení s Moldavskem je pro Podněstří problematické z hlediska budoucnosti – v případě, že v něm převáží historické vazby směrem na Rumunsko, je logické, že pro převažující slovanskou podněsterskou populaci je připojení k Rumunsku nepřijatelné. A to se týká i zdejší románské populace, která v drtivé většině odmítá rumunskou identitu, ale hlásí se k identitě moldavské.

Vedle těchto historických, politických a kulturních aspektů nutno vnímat i faktory ekonomické – podněsterští oligarchové rozhodně nemají zájem na podřízení svých aktivit moldavským politikům a tvrdé konkurenci moldavských oligarchů. Ještě horší variantou by pro ně byl návrat ke stavu před reanexí v roce 1940 – tedy připojení k Ukrajině, v jejímž rámci fungovala i MASSR. Na Ukrajině zatím takovou myšlenku nikdo nevyřekl, oficiálně předložil takovou alternativu nečekaně pouze moldavský prezident Dodon. To samozřejmě neznamená, že podobný požadavek v budoucnosti nezazní přímo z Ukrajiny. Ani připojení k Rusku není pro Podněstří ideální, o tom se přesvědčili podnikatelé na Krymu vystavení tvrdé konkurenci z jiných ruských regionů. Nicméně jako územně odložená enkláva by si v nějakém časovém horizontu mohla udržet jistou míru autonomie podmíněnou strategickou geografickou polohou.

Díky ní zůstává Podněstří důležitým regionem pro Rusko jako centrum trvalého tlaku na Moldavsko i Ukrajinu v jejich snahách o přiblížení k Evropské unii. Ani v případě, že se podaří v těchto zemích instalovat proruské režimy, neztratí Podněstří na významu a Rusko poté může Podněstří inkorporovat jako svoji součást a využívat pro udržování kontroly v širším makroregionu. Paradoxně se tak za současného stavu jeví pro proevropské moldavské i ukrajinské politiky jako teoreticky nejvýhodnější respektovat faktickou nezávislost Podněstří, nabídnout zdejším elitám možnost profitovat z ekonomických vazeb na EU a různými tlaky ukazovat na bezvýhodnost získání mezinárodního uznání státnosti. Určitou vstřícnost Ruska vůči Moldavsku provázené i tlakem na Podněstří, aby jednalo s Moldavskem o reintegraci, lze vnímat i tak, že Rusko má především zájem na zrušení sankcí a toho chce dosáhnout výměnou za vyřešení podněsterského problému. I tak by mu prostřednictvím zdejší populace zůstaly páky na ovlivňování vývoje v Moldavsku. To zůstává

nadále rozpolcené, což ukázaly i poslední volby v roce 2019, které skončily patem, i když proevropsky orientované strany měly mírnou převahu. Jak skončí volby v sousední Ukrajině, je rovněž obtížné předvídat, i když i tady v prezidentských volbách prohrál prezident Porošenko a jeho strana spjatá s korupcí. Situace je tedy v obou zemích podobná. Politicky stabilní paradoxně zůstává pouze Podněstří sevřené mezi nimi.

Poděkování

Článek byl zpracován s podporou projektů Interní grantové agentury Ostravské univerzity „Dopad ukrajinské krize na vztahy Ruska a zemí v postsovětském regionu Východního partnerství (SGS10/PřF/2016)“ a „Vliv politické a kulturní geografie na tradice a identitu (SGS11/PřF/2017)“.

Literatura

- 16 let tjurny eks-prezidentu PMR Ševčuku: on požalujetsja Moldavii i „Evrope“. Regnum 24.12.2018. [online] [cit. 2019-05-09]. Dostupné z: <<https://regnum.ru/news/polit/2543747.html>>
- ALLISON, R. 2008. Russia resurgent? Moscow's campaign to "coerce Georgia to peace". *International Affairs*, 84 (6), 1145-1171.
- BAAR, V., BAAROVÁ, B. 2017. De facto states and their socio-economic structures in the post-Soviet space after the annexation of Crimea. *Studies in Political and Historical Geography*, 6, 267-303.
- BAAR, V., JAKUBEK, D. 2017. Divided National Identity in Moldova. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, 11 (1), 58-92.
- BAAROVÁ, B. 2019. South Ossetia-Alania – 10 Years Since Gaining Partial International Recognition. *Politické vedy*, 22 (2), 159-188.
- BEYER, J., WOLFF, S. 2016. Linkage and leverage effects on Moldova's Transnistria problem. *East European Politics*, 32 (3), 335-354.
- BLAKKISRUD, H., KOLSTØ, P. 2011. From Secessionist Conflict Toward a Functioning State: Processes of State- and Nation-Building in Transnistria. *Post-Soviet Affairs*, 27 (2), 178-210.
- BLAKKISRUD, H., KOLSTØ, P. 2012. Dynamics of de facto statehood: the South Caucasian de facto states between secession and sovereignty. *Southeast European and Black Sea Studies*, 12 (2), 281-298.
- BOCANEA, S., CARP, R. 2016. *Calea Europeană a republicii Moldova*. Iași: Editura Adenium.
- BOȚAN, I. 2009. *Reglementarea transnistreană: o soluție europeană*. Adept. [online] [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: <<http://www.e-democracy.md/files/igor-botan-reglementarea-transnistreana.pdf>>
- CALUS, K. 2016. The DCFTA in Transnistria: Who gains? *New Eastern Europe*, No. 1. [online] [cit. 2017-12-17]. Dostupné z: <<http://www.neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1861-the-dcfta-in-transnistria-who-gains>>
- CASPERSEN, N. 2008. Separatism and Democracy in the Caucasus. *Survival*, 50 (4), 113-136.
- Constituția Republicii Moldova*, 2013. [online] [cit. 2017-12-15]. Dostupné z: <<https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/constitutia-republicii-moldova4.pdf>>
- DEVYATKOV, A. 2012. Russian Policy Towards Transnistria: Between Multilateralism and Marginalisation. *Problems of Post-Communism*, 59 (3), 53-62.

- Dodon zajavil o gotovosti k federalizaciji Moldovy i Pridněstrovja. ZN.ua 02.06.2017. [online] [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://zn.ua/WORLD/dodon-zavil-o-gotovnosti-k-federalizaciji-moldovy-i-pridnestrovya-250222_.html>
- DOSTÁL, P., KNIPPENBERG, H. 1979. The “Russification” of Ethnic Minorities in the USSR. *Soviet Geography*, 20 (4), 197-218.
- DYČKA, L. 2015. Současný vývoj konfliktu v Podněstří na pozadí ukrajinské krize. *Vojenské rozhledy*, 24 (1), 38-45.
- Ekonomika nuždajetsja v lečenii. Posle ustanovki diagnoza.* Věrchovnyj sovět PMR 16.01.2016. [online] [cit. 2018-08-25]. Dostupné z: <<http://www.vspmr.org/news/tribune-deputy/ekonomika-nujdaetsya-v-lechenii-posle-ustanovki-diagnoza.html>>
- FILÁKOVSKÝ, J., BAAR, V. 2017. Homo sovieticus – stále živý ľudský druh. *Geografické informácie*, 21 (1), 4-25.
- GERRITS, A. W. M., BADER, M. 2016. Russian patronage over Abkhazia and South Ossetia: implications for conflict resolution. *East European Politics*, 32 (3), 297-313.
- GHIMPU, G. 2002. *Conștiința națională a românilor moldoveni*. Chișinău: Garuda-Art.
- Gosudarstvennym jazykom Moldavii priznali rumynskij.* Lenta 05.12.2013. [online] [cit. 2019-05-25]. Dostupné z: <<https://lenta.ru/news/2013/12/05/language/>>
- GOTIȘAN, I. 2017. *Economia Politică a Reintegrării. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”*. [online] [cit. 2018-06-23]. Dostupné z: <<http://www.viitorul.org/files/Nr%201%20-%20Economia%20politica%20-%20Iurie%20%20%20%20Gotisan.pdf>>
- GRİȘIN, A. 2018. *Moldavija naměrena vystavit' Rossii sčot za „okkupaciju“ Pridnestrovja.* Komsomol'skaja pravda 20.01.2018. [online] [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <<https://www.kp.ru/daily/26784.5/3818029/>>
- GTK: V 2018 godu vněšnetorgovyj oborot PMR vyros na 26 %.* Novosti Pridněstrovja 19.01.2019. [online] [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: <<https://novostipmr.com/ru/news/19-01-16/gtk-v-2018-godu-vneshnetorgovyy-oborot-pmr-vyros-na-26>>
- GUMENE, V. 2019. *Transnistria: DCFTA's Implications for Foreign Trade.* 3 DCFTAs Op-ed No. 6. [online] [cit. 2019-02-09]. Dostupné z: <<http://www.3dcftas.eu/publications/other/3-dcftas-op-ed-transnistria-dcfta%E2%80%99s-implications-foreign-trade>>
- HERD, G. 2005. *Moldova and the Dniestr Region: Contested Past, Frozen Present, Speculative Futures?* Sandhurst: Conflict Studies Research Centre.
- HOCH, T., SOULEIMANOV, E., BARANEC, T. 2014. Russia's role in the official peace process in South Ossetia. *Bulletin of Geography: Socio-economic Series*, 23, 53-71.
- CHARITONOVA, N. I. 2015. *Pridněstrovskij konflikt (1988-2012 gg)*. Moskva: Linija-Grafik.
- CHIFU, I., NANTOI, O., SUSHKO, O. 2010. *Percepția Rusiei în România, Republica Moldova și Ucraina*. București: Editura Curtea Veche.
- Igor Dodon vrea referendum pentru a schimba steagul tricolor al R. Moldova.* Timpul 29.02.2012. [online] [cit. 2018-11-09]. Dostupné z: <<https://www.timpul.md/articol/igor-dodon-vrea-referendum-pentru-a-schimba-steagul-tricolor-al-r--moldova-32744.html>>
- JELÍNKOVÁ, B. 2014. Stane se Podněstří moldavským Krymem? *Mezinárodní politika*, 6 [online] [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <<http://www.iir.cz/article/stane-se-podnestri-moldavskym-krymem>>
- Kak dvvoje vyros eksport iz Pridněstrovja v ES.* Radio Europa Liberă Moldova 10.12.2018. [online] [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <<https://moldova.europalibera.org/a/pridnestrovskie-dialoghi/29652854.html>>
- KOLSTØ, P., BLAKKISRUUD, H. 2008. Living with Non-Recognition: State- and Nation-building in South Caucasian Quasi-states. *Europe-Asia Studies*, 60 (3), 483-509.
- KOPEČEK, V. 2017. Arménie a Náhorní Karabach: asymetrická neformální konfederace. *Mezinárodní vztahy*, 52 (3), 47-69.
- KÜCHLER, F. 2008. *The Role of the European Union in Moldova's Transnistria Conflict*. Stuttgart & Hannover: Ibidem Press.

- LUPUȘOR, A. et al. 2016. *Care sunt amenințările economice pentru regiune transtriană în 2016-2017?* Expert-Group – Centru Analitic Independent. [online] [cit. 2018-01-09]. Dostupné z: <https://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/RER_Transnistria_iulie_2016_RO.pdf>
- MALIUKĀVIČIUS, N. 2017. (Re)Constructing Russian Soft Power in Post-Soviet Region. *Baltic Security and Defence Review*, 15 (2), 70-97.
- Moldavský prezident byl zbaven dočasně pravomocí v rámci pokračujícího sporu s vládou.* Argument 03.01.2018. [online] [cit. 2019-01-08]. Dostupné z: <<http://casopisargument.cz/2018/01/03/moldavsky-prezident-byl-zbaven-docasne-pravomoci-v-ramci-pokracujiciho-sporu-s-vladou/>>
- Moldova nikogda ně zaplatit Rossii za gaz, kotoroj postavljen Pridněstrovju – prezident Igor Dodon.* Infotag 05.06.2016. [online] [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <<http://www.infotag.md/rebellion/276263/>>
- Moldovan Parliament Approves New Government Over Constitutional Court's Objections.* Radio Free Europe / Radio Liberty 08.06.2019. [online] [cit. 2019-06-12]. Dostupné z: <<https://www.rferl.org/a/moldovan-political-leaders-scramble-to-avoid-dissolution-of-parliament/29988414.html>>
- Moldovan President Unfurls Proposed Flag Without Romanian Symbols.* Radio Free Europe / Radio Liberty 03.02.2017. [online] [cit. 2018-05-21]. Dostupné z: <<https://www.rferl.org/a/moldova-president-dodon-proposed-flag-romanian-symbols/28277972.html>>
- MUNTEANU, I. 2002. Political contradictions – or the new religious crusades under political considerations. *South East Europe Review for Labour and Social Affairs*, issue: 01/2002. [online] [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <<http://www.ceeol.com/search/article-detail?id=18568>>
- NANTOI, O., IOVU, A. 2012. *Integrarea grupurilor etnice și consolidarea națiunii civice în Republica Moldova.* Chișinău: Institutul de politici publice.
- Objem děněžnych pĕrevodov v PMR iz-za rubĕža v 2017 godu vyros na 78 %.* Regnum 06.02.2018. [online] [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <<https://regnum.ru/news/economy/2377146.html>>
- Obolonik: Preferencii dlja investorov v Pridněstrovje budut becprededntnymi.* Novosti Pridněstrovja 21.02.2018. [online] [cit. 2019-01-14]. Dostupné z: <<https://novostipmr.com/ru/news/18-02-21/obolonik-preferencii-dlya-investorov-v-pridnestrove-budut>>
- Obščije itogi vnĕšnej trgovli PMR za janvar-maj 2019 g.* [online] [cit. 2019-06-13]. Dostupné z: <<http://customs.gospmr.org/vneshnyaya-torgovlya-pmr-v-razreze-stran-s.html>>
- Parlament Pridněstrovja izobral novogo spikera.* Regnum 06.02.2019. [online] [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <<https://regnum.ru/news/polit/2567556.html>>
- PETRENCU, A. 2011. *Istoria contemporană: Studii, materiale, atitudini.* Chișinău: Editura Cartdidact.
- POPESCU, N. (2006). Abkhazia and South Ossetia: independence or survival? *Pro et Contra*, 10 (5-6), 40-52.
- POPESCU, N., LITRA, L. 2012. *Transnistria: A Bottom-Up Solution.* London: European Council on Foreign Relations.
- President of Moldova called for referendum on Transnistria and withdrawal of Russian troops.* Real Russia Today 26.01.2017. [online] [cit. 2018-12-13]. Dostupné z: <<https://real-russiatoday.com/2017/01/26/president-of-moldova-called-for-referendum-on-transnistria-and-withdrawal-of-russian-troops/g>>
- President of Transnistria ordered to prepare for accession to Russia.* Real Russia Today 12.09.2016. [online] [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <<http://realrussiatoday.com/2016/09/12/president-of-transnistria-ordered-to-prepare-for-accession-to-russia/>>
- Pridněstrovje: russkij mir vichuju sblizajetsja s Evrosojuzom.* Bel.biz 13.04.2016. [online] [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <<https://bel.biz/mol/pridnestrove-russkij-mir-s-evrosoy-uzom/>>

- PROTSYK, O. 2009. Representation and Democracy in Eurasia's Unrecognized States: The Case of Transnistria. *Post-Soviet Affairs*, 25 (3), 257-281.
- Rešenije problemy Pridněstrovja vozmožno puřom priznanija nezavisimosti regiona – Vadim Krasnosel'skij. Infotag 26.01.2017. [online] [cit. 2018-09-28]. Dostupné z: <<http://www.infotag.md/rebellion/238849/g>>
- RODKIEWICZ, W. 2011. *Transnistrian conflict after 20 years*. Center for Eastern Studies. [online] [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <http://aei.pitt.edu/58008/1/transnistrian_conflict_after_20_years.pdf>
- ROGSTAD, A. 2018. The next Crimea? Getting Russia's Transnistria Policy Right. *Problems of Post-Communism*, 65 (1), 49-64.
- Romania's Transgaz ready to start construction of key gas pipeline in Moldova. Romania Insider 02.05.2019. [online] [cit. 2019-05-22]. Dostupné z: <<https://www.romania-insider.com/transgaz-gas-pipeline-moldova-start>>
- ROSCA, M. 2019. *Moldova gets surprise new government*. Politico 08.06.2019. [online] [cit. 2019-06-07]. Dostupné z: <<https://www.politico.eu/article/moldova-gets-surprise-new-government/>>
- SĂGEATĂ, R. 2015. *Transnistria – anatomia unui faliment politic*. [online] [cit. 2019-05-27]. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/publication/281092178_Transnistria_-_Anatomia_unui_faliment_politic/overview>
- SOLIK, M., BAAR, V. 2016. Koncept 'Ruského sveta' ako nástroj implementácie soft power v ruskej zahraničnej politike. *Politické vedy*, 19 (1), 22-47.
- SOLIK, M., BAAR, V. 2017. Ruská pravoslávna cirkev ako nástroj ruskej náboženskej mäkkej moci v zahraničí. Prípadová štúdia Ukrajiny. *Annales Scientia Politica*, 6 (1), 19-46.
- SOUKUP, O. 2019. Vzestup a pád oligarchy Plahotniuca. *Hospodárské noviny 18.06.2019*, s. 18.
- Speckomissija vyjasnit pričiny finansovogo krizisa v Pridněstrobje za mėsjac. Rosbalt 11.04.2016. [online] [cit. 2019-04-25]. Dostupné z: <<http://www.rosbalt.ru/world/2016/04/11/1505644.html>>
- Statistika vněšněj torgovli Pridněstrovja v 2018 godu. Torgovo-promyšlennaja palata Pridněstrovja 2019. [online] [cit. 2019-04-19]. Dostupné z: <<http://tiraspol.ru/confirmed/statistika-vneshney-torgovli-pridnestrovyja/>>
- Strategiya socialno-ekonomicheskogo razvitiya Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki do 2025 goda. Tiraspol, Věrchovnyj sovět PMR 2012. [online] [cit. 2019-01-09]. Dostupné z: <<http://www.vspmr.org/legislation/bills/5convocation/438.html>>
- STRNAD, V. 2014. Podněstří – hrozí další Ukrajina? *Mezinárodní politika*, 6 [online] [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: <<http://iir.cz/article/podnestri-hrozi-dalsi-ukrajina>>
- ȚĂRANU, A. 2012. *Unele considerente privind istoria conflictului secesionist de la Nistru*. Akademos. [online] [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <<http://www.akademos.asm.md/files/Unele%20considerente%20privind%20istoria%20conflictului%20secesionist%20de%20la%20Nistru.pdf>>
- TRENIN, D. 2009. Russia's Spheres of Interest, not Influence. *The Washington Quarterly*, 32 (4), 3-22.
- TREPTOW, K. W. 2000. *Dějiny Rumunska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- VAN DER LOO, G. 2018. *The EU's Association Agreements and DCFTAs with Ukraine, Moldova and Georgia? A Comparative Study*. Analytical Media „Eurasian Studies“. [online] [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: <<http://greater-europe.org/archives/4120>>
- Vice-premier-ministr Rossii Dmitrij Kozak nachoditsja vo vtornik v Tiraspole, a vječerom vjernětsja v Kišiněv. Infotag 04.06.2019. [online] [cit. 2019-13-06]. Dostupné z: <<http://www.infotag.md/rebellion/276229/>>
- VIȚU, V. 2019. R. *Moldova așteaptă conductă de gaze, Moscova își cere datoriile*. RFI România, 28.05.2019. [online] [cit. 2019-13-06]. Dostupné z: <<https://www.rfi.ro/economie-111844-rmoldova-asteapta-conducta-de-gaze-moscova-isi-cere-datoriile>>

- Vnešnjaia trgovlja PMR po osnovnym grupam stran za janvar-maj 2019 g.* [online] [cit. 2019-06-12]. Gosudarstvjenyj tamožennyj komizēt PMR. Dostupné z: <<http://custom-s.gospmr.org/2014-3.html>>
- ZAJNAŠEV, J. 2016. *V Moldavii zaplanirovali uničtoženije strany k 2018 godu.* Vzgljad 21.03.2016. [online] [cit. 2018-06-29]. Dostupné z: <<https://vz.ru/world/2016/3/21/800769.html>>
- Žitěli Pridněstrovja o buduščem Respubliki.* VCIOM 17.06.2016. [online] [cit. 2018-05-25]. Dostupné z: <<https://wciom.ru/index.php?id=236&uid=115738>>

Transnistria – de facto state with the uncertain future

Summary

Transnistrian Moldovan Republic is the most specific state unit in the post-Soviet space. Its existence does not support either geography, history or even demography. Obviously, this is a relict of communist interference in naturally forming political regions by creating artificial boundaries to meet Soviet power's intentions to expand its influence into neighboring countries.

The paper deals mainly with economic and political changes in Transnistria after 2014, as well as changes in Moldova and reactions of neighboring countries to Transnistria. The aim of the paper is to show how complicated situation in Transnistria was after 2014, in which the Russian patron went into international isolation after the illegal annexation of the Ukrainian Crimea. Restricting Russian subsidies and investments was not the only problem, the second was the adoption of the new Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) between the EU and Moldova, which also affects Transnistria, as the present text proves by economic and financial factors.

The text of the paper is based on the theory of de facto states, in which the role of patronian state is included. This is Russia in the case of Transnistria, but it is not directly neighboring to it. The geographic location between Moldova and Ukraine forces Transnistria to look for a specific path to maintain factual independence. Even though this unit continues to focus on Russia politically, it is forced to cooperate with Moldova in the economic field. The paper shows that sanctions imposed on Russia have a negative impact on the Transnistrian economy. Its decrease stopped in 2018, when the government adopted a special law to attract foreign investments, but the question is whether it will succeeds or not.

Further developments in Transnistria are strongly linked to developments in Moldova. Parliamentary and presidential elections in both departments and possible impacts on further development, including the possibility of federalization of Moldova, are analyzed. In conclusion, the authors consider the absence of the statehood tradition in the case of Transnistria and the time-limited existence of Moldova's statehood. The authors also recall the growing interest of Russia to keep Moldova and Ukraine in its interest spheres and point to the political crisis in Moldova that was created at the time of submission.